

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Bulhaři v českém automobilovém průmyslu

Michal Baranec

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

Bulhaři v českém automobilovém průmyslu

Michal Baranec

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Marek Jakoubek Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Poděkování

Chtěl bych poděkovat vedoucímu bakalářské práce panu Doc. PhDr. Markovi Jakoubkovi Ph.D. za veškerou odbornou pomoc při vypracování mé bakalářské práce, jakožto cenné rady a vedení při zkompletování.

Poděkování též patří všem respondentům, kteří se mnou spolupracovali při nezúčastněném pozorování a polostrukturovaných rozhovorech.

1.	Úvod	1
1.1.	Cíl práce	3
2.	Historie imigrace Bulharů do ČR	4
2.1.	Historický milník po r. 1989	6
2.2.	Současnost	8
2.3.	Rekrutace	10
2.4.	Sezónní imigrace	12
2.5.	Adaptace / Integrace	13
2.6.	Cílová destinace	16
3.	Výzkum, teoretická část	18
3.1.	Výběr respondentů pro polostrukturované rozhovory	19
3.2.	Polostrukturované rozhovory	20
3.3.	Analýza získaných dat	34
4.	Závěr	39
5.	Seznam literatury	43
6.	Resumé	45
7.	Přílohy.....	47

1. Úvod

Migrace bulharských občanů na území ČR je dlouhodobě diskutovanou otázkou. Systém ekonomické nestability a nízké životní úrovně nutí Bulhary stále více opouštět hranice Bulharska a zkoušet si životní úroveň zlepšit. Jak jsem již napsal, vede je k tomu především ekonomická situace a v Bulharsku velice nízká poptávka po pracovní síle. Socialistické uspořádání založené především na zemědělství bez zjevného plánovaného vedení ke zlepšení situace nedává zvláště mladší generaci naději na lepší vyhlídky. Je samozřejmé, že existují určité rozdíly v lokalitách, nicméně chátrající výrobní podniky jsou přinejmenším dalším kritickým faktem upadající ekonomiky Bulharska. Nejhorší situace je v příhraničních oblastech, především při hranci s Rumunskem, Řeckem, Srbskem nebo Makedonií. Přímořské oblasti jsou oproti vnitrozemí nebo příhraničním oblastem ve výhodě, a to především díky cestovnímu ruchu. Současní migranti pracující na území ČR jsou zaměstnáváni především v průmyslových závodech nebo ve stavebnictví. Velikou nevýhodou je sice existující jazyková bariéra, ale faktem je, že bulharština jakožto slovanský jazyk je daleko přístupnější, než např. rumunština nebo vietnamština, a i z tohoto důvodu se Bulhaři snáze učí češtinu, pokud ovšem sami chtějí. V běžném procesu je ovšem nutné hledat samotné prvky identity, vazby k rodné vlasti a samozřejmě kulturní prvky projevované dodržováním zvyků nebo tradic a ve velké míře plánování budoucnosti. Veliký vliv na tento kulturní a společenský fakt má jednak ekonomická nebo příbuzenská zpětná vazba na rodinu v Bulharsku, ovšem také přístup k majoritní, tedy naší společnosti či skupině, ve které se nalézají nebo naopak.¹⁾

1. PENČEV, Vladimír, *Po serpentínách sebepoznání a poznání toho druhého*, 2012, Fakulta humanitních studií UK v Praze, str. 88-93, ISBN 978-80-87398-26-5.

Pojem etnické rozdílnosti není v případě bulharské menšiny na první pohled nikterak patrný. Pokud pomineme zásadní diferenciaci, tedy případnou jazykovou bariéru, vyvstává otázka, jak dalece se Bulhaři odlišují a jak se sami vyrovnávají s rozdílností. „Každá kultura má své jedinečné vzorce chování, které se lidem pocházejícím z jiného kulturního prostředí zdají podivné“.²⁾ Bulharská menšina na našem území prošla nejen několika důležitými milníky, ale také byla zcela nezištně zasažena globální ekonomickou krizí. To přineslo určitou počáteční přeměnu v myšlení. Je samozřejmě nutné zdůraznit, že tato situace se nejprve dotýkala cizinců pracujících v průmyslu. Stavebnictví nebo jiná odvětví měla přechodnou výjimku, neboť systém zakázek byl v rozpracovaném systému a zakázky bylo nutné splnit v daném termínu.³⁾

Z pohledu pozorovatele a téměř každodenního kontaktu více než 10. let, jsem se prakticky setkal s několika jednotlivci, páry, rodinami nebo skupinami, kteří již z naší společnosti odešli, na druhou stranu dodnes mohu komunikovat a komunikuji s Bulhary, kteří jsou ve výrobní společnosti Borgers několik let.

Společnost Borgers Automotiv patří mezi výhradní výrobce a dodavatele automobilových dílů, především z textilních materiálů. U této společnosti jsem zaměstnán od r. 1998, kdy v posledních 9 letech na pozici výrobního manažera. Z tohoto pohledu mohou vznikat menší obavy ze zkreslujících výpovědí způsobené vztahem podřízený - nadřízený. Ovšem osobně mohu tuto skutečnost vyvrátit, neboť v době příchodu prvních Bulharů do společnosti jsem manažerskou funkci ještě nevykonával a komunikace byla vždy vedena v kolegiálním vztahu.

2) GIDDENS, Anthony, *Sociologie*, Argo, str. 38, ISBN 80-7203-124-4.

3) Systém zakázek ve stavebnictví je povětšinou řízen termínovaným plánem. K tomu náleží ve většině případů předem sepsané smlouvy o dílo. Na tomto základě je možné sledovat rozdílnost při poklesu ekonomiky v jiných odvětvích, tedy požadavků konečného zákazníka.

Díky letitým dobrým vztahům jsem mohl proniknout i k určité užší komunikaci mezi Bulhary a pracovními agenturami, nebo agenturou a výrobní společností. Komunikace byla i z tohoto důvodu intenzivnější, neboť Bulhaři, a to nejen oni vnímali a dodnes vnímají možnost jednodušší komunikace, znásobenou již zmiňovaným dlouholetým působením, každodenní komunikací a kontaktem s nimi, a také vědomím, že výrobní ředitel je jim dobře známý, běžně s nimi komunikuje a řeší nebo je nápomocen při řešení problémů.

1.1 Cíl práce

Mým záměrem v teoretické části je přiblížit historickou perspektivu bulharské imigrační politiky a současnou imigrační politiku na území ČR. Taktéž na základě dlouholetého nezúčastněného pozorování představit současný trend personální otázky a vymežit způsob rekrutace bulharských migrantů především v automobilovém průmyslu. Současně nastínit současný trend sezónní imigrace a jejího vlivu na dlouhodobě zde žijící příbuzné.

Sestavením praktické části, výběrem respondentů pro polostrukturované rozhovory a přípravou otázek, a dále metodologickým vyhodnocením polostrukturovaných rozhovorů vymežit povahu a míru integrace Bulharů do naší společnosti, zvláště v závislosti na dosaženém věku, vzdělání a délce pobytu na našem území. Ze zjištěných dat nastínit určité sociální a kulturní difference Bulharů, postupné začleňování do naší společnosti a nastínit jejich určitý názor na naši společnost a kulturu. Jedním z dalších úkolů mé práce, je nastínit míru sociálního zázemí, ať již vlastním přičiněním získané či poskytnuté, odchod od pracovní agentury, trávení volného času a navazování kontaktů s majoritní společností.

2. Historie imigrace Bulharů do ČR

Imigrace před rokem 1945 je spíše datována na 20. léta 20. století. Docházelo k masovější expanzi bulharských zahradníků pocházejících ze severních oblastí Bulharska. „Tito zahradníci pocházeli zejména ze severního Bulharska, z Gornoorjachovska, Velikotarnovska, Rusenska, Plevenska, Lovečska, Sevlievska a dalších regionů, přičemž nejmasovější byla účast rodáků z gornoorjachovské vsi Draganovo“.⁴⁾ Systémem sezónních prací a imigrace se do konce II. světové války nikterak nezměnil. Bulharští imigranti se z valné většiny vraceli vždy na podzim do rodných vesnic nebo měst, kde v okruhu rodiny přečkávali zimu, popřípadě příležitostně pracovali.⁵⁾

Imigrace bulharských občanů do Československa, zvláště po II. světové válce byla výrazně ovlivněna zřízením komunistického režimu v obou zemích. Shoda v řízení shora komunisty a stěžejním vlivem tehdejšího Sovětského svazu nastartovala v tomto směru jednotnost jisté zodpovědnosti a nutné spolupráce. Tehdejší, tedy poválečné ekonomické zřízení Bulharska, bylo přesměrováváno ze zemědělství k industrializaci. K tomu samozřejmě bezpochyby napomáhala sovětská politika jako vzor socialismu a prosperity. Trhliny v přestavbě ekonomiky Bulharska měly za následek nutnost přeorientovat zemědělskou výrobu na industriální. Vznik RVHP v roce 1949 podnítil velkou vlnu imigrace Bulharů na naše území, neboť industrializace bulharské ekonomiky, tedy zřízení výrobních závodů, nemohlo nikdy zcela prosperovat, protože technická zdatnost a vzdělanost byla na velice nízké úrovni.

4) PENČEV, Vladimír, *Po serpentínách sebepoznání a poznání toho druhého*, 2012, Fakulta humanitních studií UK v Praze, str. 89, ISBN 978-80-87398-26-5.

5) Draganovo – obec ve středu Bulharska, dnes již z poloviny neobydlená, což je důsledek silné urbanizace a imigrace (tamtéž).

Ekonomika Evropy zaznamenala po válce obrovské ekonomické trhliny, které se obě země, tedy Československo a Bulharsko, za obrovského vlivu Sovětského svazu snažily zacelit. Musím připomenout, že Bulharsko bylo za války spojencem Německa, k čemuž samozřejmě Sověti takto přistupovali. Imigrace a příliv bulharských imigrantů do Československa se započal stupňovat po roce 1948, kdy se k moci v Československu dostali komunisté. Určitá výjimka může platit v případě reemigrace vojvodovských Čechobulharů. Vojvodovští přijali nabídku Československé vlády, nicméně bylo nutné se vypořádat s dělením, předáním, odprodejem nemovitostí v Bulharsku, nebo naopak koupí jiné v Československu. Poválečné vlastenecké cítění posilovalo snahu Vojvodovčanů k návratu zpět. Slibované nabytí hmotných statků, společné soužití v jedné obci pro všechny z Vojvodova nebo výhodné zpeněžení majetku v Bulharsku byly lákadlem téměř neodolatelným. V rámci mezinárodních dohod přišla další, plošná migrace ať již reemigrantů nebo nově příchozích, a to již za účelem zlepšení ekonomické situace nebo zlepšení kvalifikace. Ve většině případů šlo ale především o státem regulovanou imigraci, a bylo tedy očekáváno, že imigrace bude pouze přechodná. Někteří imigranti ovšem hledali všemožné způsoby jak se vyhnout nutnému návratu do Bulharska, což povětšinou obcházeli uzavřením manželství s Češkami nebo Slovenkami. Snaha bulharských činitelů zásadně omezit odliv pracovní síly nebo odliv inteligence nebyla zcela úspěšná. V 80. letech 20. století se v Československu objevil větší počet nově příchozích Bulharů, kteří byli vysláni vládou Bulharské lidové republiky a především jejím hlavním představitelem Todorem Živkovem za účelem osvojení technologie a zdokonalení se v hutním průmyslu, především ve zpracování hutních polotovarů. Tento projekt neměl ovšem takový význam pro Bulharskou komunitu dlouhodobě působící na našem území nebo o posílení této komunity v českých podnicích, neboť byli pro tento účel explicitně vybráni výhradně muži v Bulharsku ženatí a s dětmi. Po ukončení jejich pracovní kariéry v tehdejší Československu a návratu do

Bulharska zde zůstalo pouze několik rozpadnutých českých manželství a několik nově narozených Čechobulharů.

Samotná bulharská komunistická vláda zcela oficiálně deklarovala jednotnou etnicitu, tedy pouze bulharskou. Tureckou nebo jinou etnickou příslušnost velmi razantně potlačovala, což mělo za následek masový odchod Turků žijících v Bulharsku do Turecka. Po demokratizaci Bulharska se etnická stránka, především vztah mezi bulharskou a tureckou entitou stabilizoval.⁶⁾ Ekonomiku Bulharska ovšem tato demokratizace nepozvedla. Destabilizace ekonomiky Československa a Bulharska v 80. letech 20. století byla sice rozdílná, přesto pomalu směřovala k úpadku. Následoval pád komunistického režimu v obou zemích, celková demokratizace a nastolení tržního hospodářství.

2.1 Historický milník po r. 1989

Rozpad komunistického režimu po roce 1989 přinesl pro obě země obrovský rozmach nově budované imigrace. Bulharsko po roce 1989 čítalo nadměrný přebytek pracovní síly, a to především zemědělců. Po rozdělení Československa na samostatné Česko a Slovensko došlo k přílivu imigrantů do České republiky a k několika vlnám imigrace. „Někteří imigranti z Bulharska do Česka směřují cílevědomě, jiní neuspějí ve snaze dostat se do Německa a jsou tak přinuceni zůstat v Česku“.⁷⁾ Prakticky došlo k výměně pracovní síly na našem území, neboť stejně jako Bulhaři přicházeli k nám, Češi naopak směřovali za prací a výrazně lepší ekonomikou na západ, ať již do Německa nebo Rakouska, kde byli většinou úspěšní.

6) PENČEV, Vladimír, *Po serpentínách sebepoznání a poznání toho druhého*, 2012, Fakulta humanitních studií UK v Praze, str. 114, ISBN 978-80-87398-26-5.

7) Tamtéž.

Razantní nárůst krátkodobé imigrace, nebo na dobu ne delší než několik let byly v letech 1990–1994. Valná většina příchozích imigrantů z tohoto období, která dodnes setrvala na našem území má již zcela legálně nabyté české, resp. Československé občanství, popřípadě povolení k trvalému pobytu. Tomuto ovšem nebylo vždy tak, neboť 90. léta 20. století byla kvetoucí zahradou pro nelegální pracovní trh. „Tito dělníci se stávali obětí klientelismu, jenž byl v 90. letech velmi populární a je zastoupen u některých menšinových skupin doposud“.⁸⁾ Sílící poptávka po pracovní síle v různých odvětvích českého hospodářství a především sílícího automobilového průmyslu byla spouštěcí lavinou imigrace nejen bulharského etnika, ale i ostatních občanů Balkánského poloostrova, především Rumunů.

Individuální imigrace a zájem se prosadit v českých podnicích nejsou tak časté jako najímání pracovní síly pracovními agenturami operujícími mezi Bulharskem a Českou republikou, popřípadě třetí zemí, především Rumunskem, Běloruskem nebo Ukrajinou. Poslední dvě jmenované země nejsou po restrukturalizaci imigračního zákona ČR již aktuálně natolik žádané, především po roce 2007 a vstupem Bulharska do EU jsou více žádaní právě Bulhaři. Jednoduše můžeme také hovořit o jisté oblíbenosti právě zmiňovaných Bulharů. Silný automobilový trh a s ním spojený dodavatelský řetězec patří mezi výrobní sféry s nejvíce zastoupenou a vzrůstající tendencí pracujících cizinců, především Bulharů a některé zahraniční automobilky nezůstávají v těchto aktivitách za Českou republikou pozadu.⁹⁾

8) GEORGIEVA, Rumyana: *Bulhaři v Čechách*, 2011, str. 47, ISBN 978-80-87398-16-6.

9) *Automobilky a jejich dodavatele brzdí nedostatek ubytovacích kapacit*. Dostupné z:

<http://www.ostrava-online.cz/automoto/automobilky-a-jejich-dodavatele-brzdi-nedostatek-ubytovacich-kapacit> [cit. 26. 2. 2017].

2.2 Současnost

Jednodušší legislativa imigrace a průchodnost zákonem prokazuje pro imigranty snazší etablování, zákonné pracovní povolení a samozřejmě potřebnou zdravotní nebo sociální politiku. Samotné individuální etablování není z důvodu nutného předložení dokladů o zajištění pracovního místa a ubytování nikterak jednoduché, neboť téměř žádný podnik s ohledem na možná rizika nepřijme do legálního pracovního poměru pracovníka, tedy cizince z ulice. Tato rizika v největší míře eliminují právě pracovní agentury, které jsou smluvně svázány s různými podniky a ubytovnami. Se známými pracovními agenturami mající na trhu práce určité renomé a zkušenosti v této oblasti spolupracují. Tyto podniky dokáží i z těchto důvodů pružně reagovat na případné poklesy nebo nárůsty ekonomiky, čímž si zajišťují značnou flexibilitu v personální otázce. Stinná stránka tohoto systému je v případě poklesu výroby. V takovém případě sníží každý podnik stav personálu, především z řad pracovních agentur.¹⁰⁾

Ekonomická krize v roce 2008 znamenala prudký odliv zde pracujících cizinců, především občanů východního bloku nebo Balkánského poloostrova, neboť podnikům působícím na našem území a především v oblastech automobilového průmyslu klesly požadavky na jejich produkty na téměř 30 % plánového objemu. V praxi to znamená provázanost dodavatelů a subdodavatelů s konečným zákazníkem. Zcela reálně znamenal pokles výroby aut také pokles výroby ostatního spotřebního zboží, především týkajícího se dodavatelského řetězce.¹¹⁾

10) <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/vyuziti-sluzeb-agenturniho-zamestnavani-pro-zamestnavatele-ppbi-61980.html#Podstata> [cit. 18. 3. 2017].

11) Konečný dodavatel automobilových dílů objednává komponenty na základě požadavků automobilky. Pokud automobilka poníží objem zakázky, poníží se i objem komponentů.

Opětovné nastartování ekonomiky v průběhu roku 2010 bylo zcela pozvolné a opatrnost ekonomických subjektů byla zcela nekompromisní. Restartování výroby a postupný návrat ekonomiky do původní podoby znamenal zásadní změnu v myšlení imigrantů. Jednoznačně nejtěžejší byla otevřená realita, kdy ze dne na den byla jejich přítomnost v podnicích s pokleslou výrobou takřka nežádoucí a také tuto realitu pocítili. V jeden den bylo rázem několik tisíc imigrantů nezaměstnaných. Tomu odpovídal jejich hromadný odliv zpět do jejich vlasti, popřípadě atakování pracovních úřadů. Ocitli se totiž rázem bez prostředků a životní náklady nebylo možné pokrýt. Operující pracovní agentury zajišťující ubytování a práci reagovaly velice pružně a ukončili sponzorování nejen ubytování ale veškeré podpory.

Z těchto důvodů neměli Bulhaři jiné volby a byli nuceni se vrátit do Bulharska. Z informací opět se navrátilších Bulharů, se někteří Bulhaři pokusili o štěstí v sousedním Německu, což nemělo žádný výrazný pozitivní výsledek, neboť ekonomika byla v recesi v globálním měřítku a jazyková bariéra nepřekonatelná.¹²⁾ Rok 2010 tedy znamenal opět další plošnější vlnu imigrace Bulharů do ČR, která byla co do počtu osob nejmasovější a z údajů ČSÚ bylo v roce 2010 na našem území téměř 7000 Bulharů.¹³⁾ Je nutné ale brát v úvahu celý rok 2010, neboť jak jsem zdůraznil, ekonomika se probouzela pozvolna. Atraktivní roky 2011, které pokračují, až do současnosti jsou více či méně vyrovnané, dnešní ukazatele spíše vykazují určitý vzestup.

12) <http://archiv.ihned.cz/c1-65669050-nemecke-firmy-si-pochvaluji-zamestnance-z-rad-uprchliku-praci-ale-ma-jen-minimum-z-nich>, [cit. 24. 3. 2017].

13) *Z počtu 7000 Bulharů v r. 2010 bylo na území ČR zhruba 3000 osob s trvalým pobytem a 4000 s pobytem dlouhodobým.*

Zdroj: <http://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx> [cit. 20.2.2015].

Budoucnost tedy lze jen odhadovat, nic méně současným globálně-ekonomickým systémem plánování je ekonomický ukazatel na jasném vzestupu. Pokud tedy ekonomika bude mít setrvalý stav nebo stoupající tendenci, bude také v naší zemi s největší pravděpodobností přibývat cizinců – imigrantů, z největší pravděpodobností osob z balkánských zemí, především Bulharů.

2.3 Rekrutace

Systém rekrutace, tedy způsob, jak se do České republiky dostávají Bulharští imigranti, vychází z mého nezúčastněného pozorování a polostrukturovaných rozhovorů. Existuje několik způsobů, které v krátkosti představím.

Systém rodinných vazeb je nejjednodušší a je zcela běžně používán. Důvodem je, že způsob začlenění a postupná integrace je jednodušší, zejména v prvotní fázi. V případě zajištění ubytování samozřejmě také, zvláště pokud jde o plánovanou myšlenku, tzn., že nejprve muž zajistí potřebné životní prostředky a poté přicestuje žena, popřípadě zbytek rodiny. Tento systém je zcela zavedený a funkční i v případě, že první přicestuje žena a až poté manžel či zbytek rodiny. Na druhou stranu muž, jakožto živitel rodiny, neživí již jen sebe, ale má také určité závazky. Další z možností jsou inzeráty v bulharských denících. Zde se samozřejmě uvádí pouze základní informace o lokalitě, platu a kontaktech. Tento způsob si však může dovolit jen velice silná personální agentura působící jak v Bulharsku, tak i v ČR. Třetí způsob je agentura působící na našem území, která nabízí práci na našem území nejen v bulharských denících, ale také neoficiálně vyvěšenými inzeráty na veřejných místech jako jsou nádraží, obchody nebo v okolí úřadů. Obě tyto možnosti rekrutace zajišťují ubytování, systém zdravotní péče a v případě potřeby i dopravu do zaměstnání. Tímto způsobem si ovšem zajišťují téměř trvalé nárokování dané osoby a samozřejmě stabilní příjem. Jediným možným způsobem osamostatněním se, je postupné nabývání finančních

prostředků a zajišťování potřebných dalších kontaktů, ať již pro zajištění zaměstnání nebo ubytování. V případě odchodu od pracovní agentury je ve většině případů ukončen pracovní vztah mezi pracovníkem a agenturou, jakožto pozbytí nejen zaměstnání ale i ubytování, což se ve skutečnosti bez podpory nového zaměstnavatele neobejde. S touto eventualitou ovšem většina Bulharů počítá, proto je proces vlastního osamostatnění časově náročnější. K tomuto faktu přispívá předchozí proces kulturní integrace. Absolutně největší prim v tomto procesu hraje jazyk, jakožto primární dorozumívací prvek.¹⁴⁾

V systému rekrutace některých pracovních agentur existuje zcela běžná praxe, kdy zájemce o získání pracovního místa v ČR musí předem zaplatit určitou zálohu na potřebné výdaje spojené se zajištěním zaměstnání a ubytování, ale po přicestování do dohodnuté lokality není zajištěno téměř nic. V případě, že imigrant nemá žádnou příbuzenskou nebo jinou podporu, je situace zcela bezvýchodná.¹⁵⁾ Současný počet Bulharů na území České republiky čítá zhruba 10 000 bulharských občanů, čímž oproti roku 2010 tento počet vzrostl o necelých 14 %.¹⁶⁾ Stoupající trend ekonomiky, jak jsem již podotkl, poukazuje na globální nedostatek veškeré pracovní síly, a to nejen na našem území. V systému to samozřejmě zvyšuje cenu kvalitní, kvalifikované pracovní síly a podniky nebo jiné organizace si tyto pracovníky snaží udržet. Podpora je tedy naprosto logickým vyústěním, a byť v některých podnicích nejsou zařazeni do trvalého pracovního poměru, jsou zařazeni rovněž do standartního podnikového vzdělávání. V praxi to ovšem znamená znalost českého jazyka popřípadě určitou snahu o komunikaci, což tvoří nemalý a smysluplný motivační článek.

14) <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/zamestnavani-nizko-kvalifikovanych-cizincu-na-regionalnich-trzich-prace>, [cit. 5.1.2017].

15) Tento fenomén se několikrát opakoval v počátcích masovější imigrace a rozmachu automobilového průmyslu, v letech 2007 – 2008.

16) <http://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d> [cit. 1. 3. 2015].

2.4 Sezónní imigrace

Současný pracovní trh v České republice nabízí nejen dlouhodobý pobyt a s tím spojené pracovní pozice, ale také tak jako v minulosti sezónní možnost vydělat si a zlepšit si ekonomický standart. Nejde tedy pouze o stavebnictví nebo zemědělství. Některé zahradnické podniky snaží se o prosperitu celoročně mají již smluvně dohodnuté počty bulharských žen.

Tyto ženy „*zahradnice*“ jsou ponejvíce zainteresovány od jara do poloviny prosince v zahradnictvích, kdy na jaře je odstartována pěstitelská sezóna, a od podzimu výroba výzdob, například dušičkové věnce nebo vánoční věnce popřípadě jiné ozdoby. Tato krátkodobá činnost samozřejmě významně neovlivňuje stávající bulharskou diasporu, nic méně mohou zcela s jistotou zmínit, že většina těchto Bulharek má zde v ČR dlouhodobě zaměstnané muže, což znamená, že tyto ženy využívají jejich zázemí a znalost prostředí. Současně musím poznamenat, že některé z těchto žen zde také již zůstaly právě z důvodu zajištění základních životních potřeb, které zajistil manžel nebo jiná příbuzenská přízeň. Tento sezónní systém pokrývá především potřeby obchodních řetězců. Pokud se ovšem ohlédneme do minulosti, především na 20. léta 20. století, uvědomíme si, že podobnost v sezónní imigraci je veliká, neboť i v této době české hospodářství využívalo bulharské pracovníky při sezónních pracích.¹⁷⁾

Důležitý aspekt, který je nutné zmínit je, že tento cyklický proces současně neustále udržuje dlouhodobě zde žijící imigranty v kontaktu s původní kulturou, což z hlediska identity hraje obrovskou roli.

17) PENČEV, Vladimír, *Po serpentínách sebepoznání a poznání toho druhého*, 2012, Fakulta humanitních studií UK v Praze, str. 114, ISBN 978-80-87398-26-5.

Dlouhodobé odloučení od mateřské kultury potlačuje některé kulturní tradice a zvyky, které jsou v zemi původu přirozené. Tyto plánované cyklické kontakty a setkání upevňující vlastní identitu napomáhají k návratu k původním tradicím, které Bulhaři doma v Bulharsku mají zcela přirozené. Někteří muži, kteří zde dlouhodobě žijí a pracují zcela nebo částečně tyto kulturní tradice nedodržují a navrací se k nim až po příjezdu manželky nebo rodiny. Většina dotazovaných mužů uvedla jako jeden z důvodů nedostatek příležitostí. Pravdou je, že nedostatek příležitostí v přítomnosti rodiny mizí.

Valná většina respondentů, především mladší generace z velké části nebo úplně opouští nebo již opustila dodržování některých kulturních tradic a zvyků, a jak jsem uvedl, v přítomnosti rodinných příslušníků se k těmto kulturním tradicím opět navrací. Dle mého názoru jde o přechodné vytržení z původního prostředí a omezení vlastní identity. Praxe je tedy taková, že pokud muž nebo malá část rodiny žije a pracuje zde a manželka popřípadě zbytek rodiny žije v Bulharsku, zde žijící část rodiny nedodržuje tradice z velké části nebo zcela. Podobné je dodržování pravoslavných náboženských tradic, především návštěva bohoslužeb. Rokycanský pravoslavný chrám sv. Trojice navštěvují někteří Bulhaři zcela pravidelně, velká většina ale zcela výjimečně nebo pouze při významnějších bohoslužbách. Pravidelností ovšem nemíníme každou neděli nebo víkend. Jak sami respondenti potvrzují, jde řádově o návštěvy několikrát, nebo jedenkrát do roka. Samozřejmě že ale existují určité výjimky, vzhledem k povaze a osobnosti jednotlivce.

2.5 Adaptace / Integrace

Integrace cizinců je s úplnou samozřejmostí považována za prvotně důležitý proces v systému působení odlišné kultury v kultuře společnosti majoritní. Obecně je integrace chápána jako oboustranný proces vzájemného přizpůsobování majoritní společnosti a přistěhovalců a naopak. „Oboustranné přizpůsobování znamená, že majoritní společnost

musí v tomto případě vytvořit určité podmínky a mechanismy pro přijetí cizinců, naopak cizinci by měli tyto mechanismy a určité sociálně-kulturní prvky pochopit a přijmout“.¹⁸⁾ Samotní Bulhaři většinou nemají s integrací větší problémy, vždy je ale podmíněna různými faktory.

„Je samozřejmě ovlivněna jednak migranty samými, ale též zejména imigrační politikou země a přístupem její majoritní populace k imigrantům“.¹⁹⁾ Vždy je ale nutné chápat imigranta jako jeden samostatný článek rozdílného etnika, který v počátku integrace zažívá určité stresující situace, na které ve většině případů reaguje uzavřeností. Komplexně jsou tyto situace zlehčovány případnou přítomností dalších příslušníků daného etnika, v nejlepším případě rodinného příslušníka. V prvopočátku samozřejmě každá majoritní společnost považuje za zcela standartní, že se cizinec přizpůsobí. Tento fakt znamená přizpůsobení se základním prvkům a povinnostem, které majoritní společnost považuje za zcela normální. „V případě imigrantů se jedná například o jejich kulturní kapitál, jazykové dovednosti, motivaci, vzdělání, kvalifikaci a aspirace v nové společnosti“.²⁰⁾

Nejdůležitějším aspektem z pohledu hostitelské společnosti je zcela bezpodmínečně vstřícnost a otevřenost majoritní společnosti nebo skupiny. Pokud tento fakt není pozitivně chápán, respektive se určitá skupina majoritní společnosti brání přijetí cizince, integrace je prakticky nemožná.

18) GEORGIEVA, Romyana: *Bulhaři v Čechách*, 2011, Fakulta humanitních studií UK v Praze, str. 47, ISBN 978-80-87398-16-6.

19) DRBOHLAV, Dušan a kol: *Migrace a imigranti v Česku*, 2011, SLON, str. 23, ISBN 978-80-7419-039-1.

20) RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, Robert TRBOLA: *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*, 2009, SLON, str. 15, ISBN 978-80-7419-023-0.

Z tohoto důvodu, jak jsem poznamenal v této části je zcela nezbytné, aby oba mechanismy byly oboustranné. Veškerá komunikace o dosažení určitého kompromisu jsou proto výsledkem snažení obou sociálních skupin, ať již s větším či menším úspěchem. V praxi to znamená, že dosadit etnicky odlišného a neznalého pracovníka do zaběhnutého pracovního procesu, kde společně působí menší či větší majoritní skupina, je pro obě strany velice stresující situace.

Naopak nejjednodušší je začlenit jej do skupiny, kde již stejný pracovník v tomto kolektivu působí. Samozřejmě, existují určité výjimky, které závisí na zkušenostech a znalostech jednotlivce, jeho snaze a vůli. V pozitivní integraci je jeden z dalších důležitých aspektů spatřovat vliv původní kultury, společnosti a skupiny. V případě ubytování ve společných ubytovnách je integrace obtížná, neboť pozitivní integrační kontakt s majoritní skupinou tímto pádem mizí. Na ubytovnách, kde se logicky hovoří jen bulharsky, je i vliv okolí negativním aspektem. Imigranti, kteří opravdu vyvíjejí veškerou snahu o dosažení určitého stupně integrace, si hledají vlastní ubytování a zázemí, což v dnešní době a možnosti pronájmu bytů není žádný problém a existují tedy byty, kde bydlí jedinec, manželský pár nebo menší skupina. V případě osamostatnění jedince je tato situace pro jednu výdělečnou osobu velice nákladná, proto je také ojedinělá. Samotní Bulhaři označují tento krok jako krok vedoucí k osamostatnění a jako jeden z velice důležitých kroků pro dosažení integrace a postupné akulturace. Jde prakticky o dosažení určitého stupně standartu majoritní společnosti, což napomáhá vymanění se ze vztahu s pracovní agenturou. Také je to krokem vedoucím k navázání bližších kontaktů s českou společností, skupinami či jednotlivci.

Pocit seberealizace je dále patrný v dosažení určitého stupně kariérního vzestupu, ekonomického zajištění a vybudování stabilního zázemí, jakožto zřetelně plánované budoucnosti. V případě bulharských imigrantů je velice pozitivně chápáno obyčejné podání ruky s velice základní otázkou „jak se máte“? Vzbuzuje to pocit sounáležitosti s majoritní

skupinou a společností, nikoliv narážení na etnickou bariéru. Při osobních kontaktech je nutné vždy zajistit určitou rovnováhu mezi mnou a jednotlivci.

V praxi to znamená, že právě z hlediska zachování stejné rovnováhy a jejich vlastní identity je nutné i ve chvílích, kdy dochází k osobním kontaktům zachovávat stejnou rovnováhu v rozhovorech, neboť rozdílnost v přístupu k jednotlivcům může zanechávat u ostatních pocit nedůvěry, což je v případě mého výzkumu nežádoucí. Osobní kontakty jsou na druhou stranu nejdůležitější a zcela nevyhnutelné, a samotní respondenti si o nich mezi sebou vyprávějí.

Právě osobní kontakty a navazování slabých přátelských vazeb s majoritní skupinou či jednotlivci jsou velice důležitým integračním krokem. Tyto vazby pomáhají navzájem sdílet určité kulturní prvky a především jazyk, tedy češtinu. Trávení volného času Bulharů je rozdílná v tom, v jakém prostředí zde žijí. Bulhaři bydlící na ubytovnách tráví svůj volný čas na ubytovnách, nebo nákupních centrech. Důvodem jsou evidentně minimální přátelské vazby s majoritní společností nebo minimální volný čas. Právě Bulhaři bydlící na ubytovnách, kteří svůj pobyt zde pokládají za dočasný, se snaží zajistit si co možná největší finanční prostředky a poté se vrátit domů do Bulharska. I z tohoto důvodu nepodléhají snaze navazovat přátelské vazby s Čechy.

„Bydlím na ubytovně více než dva roky. Česky se snažím domluvit k tomu, co potřebuji pro práci. Pořád chci odjet do Anglie, ale teď je doba ještě horší než byla. Ještě počkám a uvidím“. (Kiril S. I. 23. let, Bulharsko).

2.6 Cílová destinace

V rámci pracovní migrace směřuje většina cizinců do oblastí s největší poptávkou po pracovní síle. Jinak tomu není ani v případě působení pracovních agentur. V tomto ohledu působící pracovní agentury nejsou většinou závislé pouze na jednom zaměstnavateli, ale snaží se uplatnit na

trhu práce ve více firmách, a to nejen v automobilovém průmyslu. Dokáží tím také pokrývat určité náhlé výkyvy v personální otázce. „Charakteristickým rysem je koncentrace ve velkých městech, což platí dlouhodobě i pro Českou republiku“.²¹⁾ V posledních letech se vytvořily nejen nové, ale i stabilní cílové destinace v Plzni, Rokycanech, Stříbra, Boru u Tachova nebo Žebráku a Berouna. Tyto destinace nabízejí v současné době nejvíce dostupných útočišť, a to v rámci sekundárního trhu práce na Plzeňsku i Berounsku (*viz obr 4*).

Ubytovací kapacity ubytoven jsou téměř vyčerpané, což samozřejmě zvyšuje samotnou cenu za „postel“, a také snižuje kvalitu ubytování. Tím se stává ubytování určitou alfou-omegou při setrvávání zahraničních dělníků pod křídly pracovních agentur. Situaci s nedostatkem ubytovacích kapacit v současnosti řeší některé developerské společnosti výstavbou ubytoven, především v méně dostupných lokalitách, jako je to v případě ubytovny v Boru u Tachova nebo si koneční zaměstnavatelé pronajímají celé objekty, které dále využívají jako ubytovny (*viz obr. 5*). Možnost osamostatnění je tedy ve většině případů tímto aspektem podmíněna.²²⁾

„Typ bydlení, který migrant užívá a se kterým se spokojí, souvisí také s tím, zdali svůj pobyt v ČR vnímá jen jako dočasný nebo trvalý“.²³⁾ Mnozí bulharští migranti ovšem setrvávají ve stejném působišti několik let, a ani nemají potřebu měnit ubytovnu za pronajatý byt, třeba jen z pohodlnosti. Negativem ubytovny je ovšem určitá ztráta soukromí a v případě špatné vybavenosti a kvality taktéž dobré a zdravé zázemí.

21) RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, Robert TRBOLA: *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*, 2009, SLON, str. 18, ISBN 978-80-7419-023-0.

22) http://plzen.idnes.cz/ubytovna-ubytovny-tovarna-prace-zamestnanost-fl5-/plzen-zpravy.aspx?c=A170213_151027_plzen-zpravy_pp, [cit. 13.2.2017].

23) RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, TRBOLA, Robert: *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*, 2009, SLON, str. 103, ISBN 978-80-7419-023-0.

Česko není ovšem v některých případech cílovou destinací, i když k prvotnímu zajištění zaměstnání a ubytování dojde. Klientský systém zaměstnávání tak nabízí pracovním agenturám možnosti u nás migranty zpracovat, a poté jako odborné pracovníky uplatňovat v sousedních zemích, jako je Německo nebo Rakousko. Obrana proti tomu prakticky není, pouze velice přesné vymezení pracovních smluv mezi firmou a agenturou, na což vzhledem k obrovskému finančnímu rozdílu mezi ČR a Německem mnohdy pracovní agentury nehledí. Stav, kdy cizinec musí neodkladně zpět do vlasti za účelem vyřízení dokladů a podobně, je běžně využívaným důvodem k přerušení pracovního poměru v ČR.²⁴⁾

3. Výzkum, teoretická část

Výzkum jsem založil jednak na analýze získaných dat nezúčastněného pozorování - nestrukturovaných rozhovorů a současně analýzou polostrukturovaných rozhovorů, které mi přinesly širší poznání a obraz pro zpracování a analýzu dat, přičemž právě dlouhodobý kontakt mi celkový výzkum ulehčil. Očekával jsem, že určitá zjištění z dlouhodobého pozorování se v rámci polostrukturovaných rozhovorů potvrdí nebo naopak vyvrátí, popřípadě naleznou nová zjištění.

Pro přípravu polostrukturovaného rozhovoru jsem sestavil jednoduchou osnovu, abych mohl snáze dodržet systematickosti rozhovorů.²⁵⁾ Předmětem rozhovorů byly všeobecné otázky, týkající se osobních atributů respondentů, délky pobytu v ČR, bydlení, důvod odchodu z Bulharska, styl rekrutace, remitence a obecný pohled na českou společnost.

24) http://brno.idnes.cz/cizinci-miri-z-brna-dal-na-zapad-dm3-/brno-zpravy.aspx?c=A150527_144709_brno-zpravy_mav, [cit. 18.2.2017].

25) HIRT, Tomáš: Vybrané kapitoly z aplikované sociální antropologie, 2012, Pp 64 – 72 in L. Toušek, *Vybrané aspekty metodologie aplikované antropologie*, ZČU Plzeň, ISBN 978-80-291-0122-2.

3.1 Výběr respondentů pro polostrukturované rozhovory

Respondenty jsem vybíral na základě zkušeností, které jsem získal během několikaletého působení a spolupráce. Každodenní interaktivní kontakty jsou dle mého názoru nejdůležitějším kritériem pro dosažení vzájemné důvěry. Bez toho by byl celý výzkum pouze teoretický. Respondenty jsem zařadil do dvou skupin dle pohlaví, tedy muži a ženy. Z toho jsem dále rozčlenil jednotlivé skupiny dle délky působení ve stejné výrobní společnosti.

Vzniklo rozdělení celkem osmi skupin. Skupina 1M – muži do jednoho roku, 2M – muži do pěti let, 3M – muži nad pět let a 4M - muži nad deset let. Stejně rozdělení jsem provedl i u žen, tedy 1Ž až 4Ž. Délku pobytu ve stejné výrobní společnosti jsem považoval za jediný možný zjistitelný údaj a na celkovou délku pobytu v ČR jsem se dotazoval v samotném dotazníkovém šetření. Věkovou otázku respondentů jsem před konečným výběrem ponejvíce odhadoval a při každodenních kontaktech jsem již s předstihem tuto skutečnost zjišťoval. Základní údaje pro vstup do dotazníkového šetření byly tedy pohlaví, věk a délka působení ve výrobní společnosti. Celkem jsem vybral 20 respondentů, z čehož deset bylo mužů a deset žen a to ve věku od 23 do 60 let. Respondenty jsem vybíral jednak z utvořených skupin nebo rodinných nebo přátelských vazeb. V rámci početnosti to nebylo nikterak jednoduché, neboť i Bulhaři udržují partnerské kohabitující vztahy. Výběrem jednotlivců a skupiny jsem chtěl vyloučit možnost negativního vlivu, především možnost informovanosti o nejlepších odpovědích. Tato situace se potvrdila jako planá. Další možností výběru k získání vhodných dat byly rodinné vazby, a to z důvodu případného plánovaného setrvání v ČR natrvalo.

3.2 Polostrukturované rozhovory

Polostrukturované rozhovory jsem uskutečňoval v rozmezí čtyř týdnů, tedy část v prosinci a část v lednu. Dříve byla tato činnost složitá, neboť po zimní dovolené se někteří respondenti vraceli z Bulharska postupně, nikoliv najednou. V úplném procesu byli všichni vybraní respondenti zhruba od poloviny ledna. Toho jsem využil jak pro dotazníkové šetření, tak i pro rozhovory. Všech dvacet respondentů, tedy deset mužů a deset žen, kteří byli vybráni se postupně v časovém horizontu 2 týdnů v měsíci lednu, zúčastnili kvalitativního výzkumu, tedy rozhovorů. Všichni respondenti byli seznámeni s účelem šetření a využitím dat, s čímž souhlasili. Veškeré odpovědi jsem zapisoval do terénního deníku, ale je ovšem nutné podotknout, že některé informace potřebné pro tento výzkum jsem zjišťoval již s předstihem v rámci nezúčastněného pozorování v každodenních kontaktech s respondenty nebo jejich kolegy. Tento fakt byl zcela nedoceněným plusem, neboť při rozhovorech jsem již některé reakce předpokládal. Z výpovědí respondentů bych chtěl analyzovat stupeň integrace v závislosti na různých aspektech, jako je právě zmiňovaný styl ubytování, věku a délce pobytu. Stupeň úspěšnosti integrace je nanejvýš patrný již z průběhu rozhovorů, jak dalece jsou respondenti otevření a nakloněni mému výzkumu, dále spokojeností se současnou situací a životem a jak se cítí v novém prostředí, respektive cizím prostředí a jak dalece jej považují za druhý domov. Samotné rozhovory resp. jejich část a získaná data jsem přepsal do publikovatelné podoby.

Rosen S. U. – 27 let, automechanik, praxi ve Smolyan, tedy městě ze kterého pochází, dlouhodobě nevykonával, nebyla příležitost se uplatnit. V ČR je již 6 let, z čehož na Plzeňsku 5 let. O práci v České republice se dozvěděl od staršího bratra, kde také společně pracovali na stavbě v Praze. O České republice toho předtím moc nevěděl, pouze znal

plzeňské pivo a české turisty. Peníze rodině do Bulharska neposílá. Na otázku co je zajímavé na ČR odpověděl: „Tady se dají vydělat peníze, u nás není skoro nic. Češi jsou ale moc povrchní a uzavření. Neradují se z maličností a malých úspěchů. Trochu mi vadí, že Češi mezi sebou velice málo komunikují a jsou zahleděni pouze na svoje životy“. Je v příbuzenském stavu s bratrem Emilem a žije v pronajatém bytě s přítelkyní. Svoji integraci považuje oproti ostatním Bulharům za zcela zřetelnou, což mohu v rámci znalosti českého jazyka a samostatnosti pouze potvrdit. O návratu do Bulharska zatím neuvažuje, nic méně vrátil by se pouze za předpokladu, že bude mít zajištěnu trvalou práci a příjem. Kontakty s rodinou probíhají v rámci internetu nebo při případné dovolené. Kontakty s majoritní skupinou nevyhledává, což je dle respondenta stejné, jako kontakty s Čechy. Kulturní tradice Bulharska ctí, především pravoslavné Vánoce, které ale většinou tráví v Bulharsku. České tradice, jako jsou Velikonoce, a jsou téměř identické jako Bulharské, jen s tím rozdílem, že tam se slaví již od čtvrtka, a i pátek je svátek. Tady je pouze Velikonoční pondělí. Stejný je Svátek práce 1. 5. Slaví i sv. Cyrila a Metoděje, jen s tím rozdílem, že 24. 5. Proč je to v ČR v červenci neví. Plány do budoucna má v jistém slova smyslu jasné, to je zůstat zde jako právoplatný zaměstnanec, a tím se více přiblížit české kultuře. Návrat by zvažoval pouze v případě změny ekonomiky.

Emil S. U. – 35 let, bratr Rosena pochází rovněž z města Smolyan. Vyučen jako elektrikář, poté v Bulharsku rekvalifikován na autoelektrikáře. Tuto činnost v Bulharsku nikdy profesionálně nevykonával. Pracoval v lese při těžbě dřeva a jako automechanik nebo autoelektrikář si pouze příležitostně přivydělával. O možnosti pracovat v ČR se dozvěděl od známého, který se do Bulharska vrátil a dostal od něho kontakt na agenturu. Po příjezdu do ČR v roce 2006 bydlel v Praze na ubytovně, to pro něj byla zcela negativní zkušenost. Musel si všechny věci zamykat do skříně, jinak by o ně přišel. Momentálně žije v pronajatém bytě společně

s bratrem Rosenem. Doma v Bulharsku má přítelkyni a dítě, kterým posílá pravidelně peníze. S Čechy má momentálně velice dobré vztahy, možná i lepší než s některými Bulhary. Rozdíl mezi Čechy a Bulhary vidí pouze ve velké uzavřenosti Čechů a ve veliké zainteresovanosti na peníze. Etnickou diferencí si nepřipouští. Na dotaz jak a jaké udržuje bulharské kulturní tradice, odpověděl: „Dokud jsem bydlel a pracoval v Praze, navštěvoval jsem pravidelně Bulharský kulturní dům, kde se schází hodně Bulharů. Tam se udržují nejen tradice, ale i vaří bulharská jídla. Dokonce jsme chodili nakupovat i bulharské jídlo. Po přestěhování z Prahy kontakty přestaly.“ S návratem do Bulharska určitě počítá, protože „doma“ žije přítelkyně s dcerou, kterým pravidelně posílá nemalé finance. Bulharská kultura se mu jeví jako lidovější a pestřejší. S dotazem zda zná nějaké české kulturní tradice nebo svátky odpověděl „Velikonoce a Vánoce“.

Vanya K. T. – 26 let přítelkyně Rosena. Studovala střední školu gastronomie v Plovdivu, v Bulharsku pracovala jako servírka. Práce v Bulharsku ji bavila a chtěla by se k ní vrátit. Žije společně s Rosenem v pronajatém bytě, což je dle sdělení ta nejlepší možnost. Odchod z Bulharska v roce 2009 považovala za dobrou zkušenost a především možnost vydělat si lepší finance než v Bulharsku. O Česku věděla, že se zde vaří dobré pivo a je zde rozšířený turistický ruch, tedy že Češi jezdí do Bulharska trávit dovolenou. „Současný život v Čechách je o dost jednodušší, protože si můžu koupit daleko více, než v Bulharsku. To je ale to jediné, co zde vidím pozitivnější.“ Dle respondentky jsou bulharské tradice především v Bulharsku více udržovány, zejména ve vesnických oblastech. Ona sama má ráda Vánoce a Velikonoce. Jiné tradiční svátky v Česku nezná. „V Bulharsku je spousta jiných tradic, které jsme vždy ctili s celou rodinou. Dnes je vše na úpadku, protože na to není čas a ani peníze“. Kamarádky nebo kamarády mezi Čechy prakticky nemá. Veškeré kontakty se dějí pouze na kolegiálních aktivitách, tedy v zaměstnání. Návrat do Bulharska neřeší, ale chtěla by se vrátit, mít v Bulharsku rodinu.

Situace v Bulharsku je ale pořád stejná, možná se situace zlepšila za několik let. Momentálně přemýšlí, že by chtěla vlastnit český řidičský průkaz, což je pro další integraci další výjimečný krok.

Valerij V. CH. – 60 let, strojní inženýr. Do ČR přišel na oficiální vyslání bulharské vlády v roce 1988 z města Stara Zagora. Nejprve pracoval v závodě Škoda Plzeň jako soustružník a již zde zůstal. Restrukturalizace závodu Škoda Plzeň v roce 2001 přinesla nakonec ukončení jeho činnosti v tomto odvětví, a proto se osamostatnil. Momentálně zde žije i manželka a obě děti, které studují VŠ v Praze. „ Takovéto možnosti by děti v Bulharsku neměly. Přes týden studují a bydlí v Praze a jezdí na víkendy domů do Plzně. Podporu od nás rodičů mají maximální. Ekonomický systém Bulharska je velice špatný, ale po přehodnocení všech aspektů, zda se vrátit či ne, musím konstatovat, že i děti se již plně adaptovaly a proto zde chtějí zůstat. Celá rodina hovoří plyně česky a děti mají dobré výsledky ve škole. V Bulharsku nás opravdu nic dobrého nečeká.“ Bulharsko je krásná země, ale za domov již považuje Českou republiku. Tradice dodržují dle možností, tedy pravoslavné Vánoce nebo jiné podobné svátky. Jiné jsou již takřka minulostí. Styky s jinými Čechy jsou opravdu na přátelské linii. Nejsou nikterak hluboké jako s přáteli v Bulharsku. Cítí se všichni stále Bulhary žijícími v jiné zemi, kterou považují za nový domov. Velice ctí rodinu, a i když v Bulharsku má své kořeny, bratra a další příbuzné, v Česku chce již zůstat natrvalo.

Anastasia V. CH. – 57 let, učitelka na základní škole ve městě Stara Zagora. Její dědeček pochází z obce Hairedin, nedaleko Vojvodova, toliko známé krajanské obce. V Bulharsku se učitelství věnovala do poslední chvíle, tedy do roku 1990, ale s manželem se rozhodli pro život v ČR, aby mohli děti podporovat při studii. Jako učitelka již byla několikrát v tehdejší Československu, proto prvotní integrace nebyla nikterak těžká. Manželovi se povedlo zajistit velice dobré zázemí, byt a i

zaměstnání pro oba. „ Bulharsko je moje rodná země a jsem pořád Bulharkou. Návrat nezvažujeme, neboť tady máme všechno. Zajistili jsme si spokojený život, který v Bulharsku nikdy nebyl, zvláště v posledních letech. Až děti dostudují, určitě zde zůstanou, neboť mají již zajištěnou velice dobrou práci. Chceme zůstat jako rodina pohromadě“. Vlastní identitu staví do role cizince a někdy má pocit, že do naší společnosti pořád nepatří. Společně s kamarádkou, také Bulharkou se navzájem navštěvují a již ve společné komunikaci používají někdy češtinu. Bulharské tradice se snaží dodržovat, ale již jich velice razantně ubylo. Asi by to bylo lepší, kdyby žili společně s větší komunitou Bulharů. Dnes na tyto zvyky není tolik času, protože se život žije moc rychle. Lidé v Čechách jsou stejní jako v Bulharsku. Někteří vstřícní, někteří ne. Přátelství existuje jak mezi Bulhary, tak mezi Čechy.

Kiril S. I. – 23 let, v ČR žije teprve jeden rok. Na Plzeňsku teprve dva měsíce. K odchodu z Bulharska ho přiměla ekonomická situace, především velice špatné uplatnění na trhu práce, především v okolí Krumovgardu, ze kterého pochází. Dříve pracoval v Pardubicích, kde i bydlel na ubytovně. Tuto skutečnost hodnotí jako otřesnou zkušenost. Tady sice bydlí také na ubytovně, ale nedá se to srovnávat. Uklizeno, teplo, nikde se nekrade. Česky moc nemluví, a tak se rozhovor přelévá do angličtiny. Velice pozitivní, jak mladík mluví anglicky. S jeho vzděláním automechanika přinejmenším velice pozitivní. V ČR by zůstat nechtěl. „Chtěl bych do Anglie, mám tam kamarády. Až si našetřím dostatek financí, určitě to zkusím. Tady to není špatné, ale chtěl bych se prosadit tam. Třeba jako automechanik. Češi nejsou špatní a Češky také ne. O práci v ČR jsem se dozvěděl právě od kamarádů, kteří jsou již v Anglii a daří se jim. Sem jsem přijel s Adrianem, který ale neumí tak dobře Anglicky, tak zase nevím, jestli to pro něj má v Anglii cenu.“ Kontakty s bulharskou komunitou jsou momentálně stěžejní, neboť jiné přátelské

vztahy zatím nemá a ani je moc neřeší, tak jako návrat do Bulharska, i když je na svoji identitu patřičně hrdý.

Angel N. K. – 24 let. Do ČR přijel společně s Kirilem Ivanovem z Krumovgradu. Rekrutováni byli pracovní agenturou působící především v Praze a okolí, kdy sehnat zaměstnání v Bulharsku bylo prakticky nemožné. Pracoval v Pardubicích, kde také bydlel na ubytovně. Odchod z této lokality považoval za nutnost, a to z důvodu obrovské konkurence na trhu práce. „Práce v Pardubicích nebyla špatná, ale finančně jsem spokojen nebyl. Vztahy s jinými Bulhary prakticky žádné. Jen se pracovalo nebo slavilo. Po půl roce života na ubytovně jen stereotyp. Uspořit peníze se nepodařilo prakticky vůbec. Bulharské svátky se v tomto koloběhu zapomínají, pouze výjimečně jsme se scházeli, což ale většinou končilo popíjením“. Česká společnost mu připadá chladná a nepřístupná. Většinou se setkával s odmítáním. Jediné co ho momentálně drží na našem území je zlepšení situace a vidina odchodu do Anglie. Vzhledem ke krátké době pobytu, tedy před rokem, není čeština na vysoké úrovni. Představu o práci v Anglii moc nemá, jen hovoří o bulharských kamarádech, kteří tam již pracují. Bohužel ani angličtina není valná, proto u rozhovoru pomáhal Kiril Ivanov. Na dotaz dodržování bulharských tradic hledá spíše vhodnou odpověď nežli pravdivou.

Saša K. N. – 44 let, vyučen jako pekař. V ČR je od roku 2009, tedy asi 6 let. Česky hovoří průměrně. Dva roky pracoval v pekárně zásobující obchodní centrum nedaleko Prahy. O práci a výdělků v ČR se dočetl v bulharských novinách. Domů posílá pravidelně nemalou částku, někdy i polovinu platu, živí manželku a dvě děti, kteří žijí v Plovdivu. Vždy je pro něj velice těžké vrátit se po dovolené a poté nevidět rodinu téměř půl roku. Chtěl by se vrátit, nebo aby manželka s dětmi přijeli sem. Kulturní tradice vždy ctí, a pokud je doma v Bulharsku věnuje tomu maximální úsilí, je-li k tomu příležitost. Soužití s ostatními Bulhary mu nepřipadá

nikterak špatné, ale více společného má s Bulhary, kteří nejsou součástí jeho okolí. Setkávají se při bohoslužbách nebo jiných, například pravoslavných událostech. „Dnešní svět se žije jinak, a zvláště tady. Všem nám jde asi o jedno, tedy finančně zabezpečit sebe a rodinu. Je to ale opravdu těžké, pokud má někdo jako já hluboké kořeny a rodinu doma v Bulharsku. Česko je velice krásná země a život zde je jednodušší než v Bulharsku. Pokud má člověk práci, je to jednodušší. Bulharsko je ale moje rodná země a já jsem Bulhar. Chci se vrátit a být se svou rodinou“.

Maria D. D. – 26 let, původním povoláním kadeřnice v Belovu. K práci v ČR ji přemluvila kamarádka, která zde již pracovala. Společně bydlí také na ubytovně, pracují a tráví volný čas. Jezdí rády do obchodního centra, kde si volný čas společně užívají. Mají vlastně takový malý přátelský spolek, tedy s ostatními mladými Bulhary. Příležitostně se také věnuje svému původnímu povolání. „V zásadě bych povolání kadeřnice mohla dělat i tady, a dokonce jsem to i zkusila. Problém byl ale s češtinou, protože komunikace se zákazníkem je nutná. Možná to zase zkusím, až se v jazyce zlepším natolik, abych mohla komunikovat bez problémů. Jinak se mi tady docela líbí. Na rozdíl od Bulharska mám práci, kde bydlet a přátele. Peníze mám pouze pro svoji potřebu a něco i ušetřím. Domů za rodiči a mladší sestrou jezdím jen na Vánoce, což je pro mne vždy smutná událost, když se musíme rozloučit“. Odpovědi na otázku tradic se snaží tak trochu vyhnout. Integrace je zcela zřetelná, neboť i čeština je na dobré úrovni. Maria je velice komunikativní, v ČR je od roku 2009, tedy šest let. Češtinu zvládá na velice dobré úrovni, to je jistě zásluha komunikace se stejně starými českými vrstevníky, a to nejen v zaměstnání, ale i ve volném čase, jak sama potvrdila. Na svůj bulharský původ je patřičně hrdá, a také o Bulharsku a města původu Velingradu vykládala zcela pozitivně, vyjma ekonomiky. Ekonomická situace v Bulharsku byla hlavním důvodem jejího odchodu z rodné země.

Rosa K. A. – 49 let, na území České republiky žije a pracuje tři roky, tedy od roku 2012. Důvodů k odchodu z Bulharska bylo několik. Ekonomická situace, jako uklízečka pracovala sedm dní v týdnu a práce pouze v turistické sezoně byla nadále neudržitelná. Za prací dojížděla každý den téměř 50km, tedy z města Ajtos až na pobřeží. Dcera je již dospělá a má svoji rodinu, je vdova, takže ji vlastně nic nedrželo. Situaci měla jednodušší, že zde již nějakou dobu žije a pracuje kamarádka ze školy, která jí od začátku pomáhala s integrací. Pracovní agentura, u které je zaměstnána, má v Bulharsku dobré jméno, a veškeré dohodnuté aspekty pracovní smlouvy byly dodrženy. Čeština jí dělá prozatím problémy, ale učí se. Mohu potvrdit, že v porovnání s některými mladšími respondenty, působícími ve stejné výrobní společnosti stejnou dobu hovoří česky nejlépe. Integraci do české společnosti považuje za zcela samozřejmou a i z mého pohledu pozorovatele má obrovskou snahu. Bylo zcela samozřejmé, když jsem ji oslovil a požádal o spolupráci při výzkumu, že souhlasila. Kontakty s ostatní bulharskou menšinou nevyhledává, vystačí si údajně s kamarádkou, se kterou sdílí nejen bydlení, ale i tráví volný čas. Je ovšem fakt, že zatím byla nejdále v Plzni, asi 20 km od současného bydliště. „Pro mne je trochu složité se oprostit se od pocitu, že jsem cizinka. Poznává se to, že mluvím špatně česky, a potom to někteří Češi dávají najevo. Občas s kamarádkou zajedeme do Plzně navštívit Chrám sv. Anny na Mikulášském náměstí, a popovídat s jinými lidmi od nás. Většinou se ale bavíme o tom, co jsme dělali, nebo kdy se zase uvidíme. Všichni tam společně plánují setkání a nějaké kulturní akce. Určitě by to bylo pěkné, ale moc nás není a existují velké věkové rozdíly. Mladší generace se o takovéto aktivity ani nezajímá. Je to škoda, ale vlastně je to podobné jako doma v Bulharsku.“ Rozhovor s Rosou jsem prováděl postupně, celkem ve třech samostatných rozhovorech. Vždy byla sdílnější, což zcela určitě ovlivnil ostych. Při denní interakci se nikterak výjimečně neprojevovala a spíše působí uzavřenějším dojmem.

Svoji identitu chápe jako samozřejmou, a jak zřetelně udala, je velká škoda, že mladší generace se vyhýbá kulturním tradicím a raději utváří menší samostatné skupinky. O tom, zdali by chtěla v ČR zůstat, nechtěla uvést nic bližšího a na tuto otázku jsem dostal odpověď, že neví.

Julia N. D. – 48 let, původním povoláním kadeřnice. Pochází z okolí Dimitrovgradu, ale sezóně bydlela v okolí Burgasu, kde pracovala. Českou republiku a Čechy zná velice dobře ještě z dob, kdy pracovala v letním přímořském letovisku. Tato práce byla velice dobře placena, ale pouze několik měsíců v roce. Pro zbytek roku nebyla práce téměř žádná. K odchodu do Čech se rozhodla po smrti manžela, zanechala synovi byt a odešla s tehdejšími přítelem. V ČR žije a pracuje od roku 2006 a zažila ekonomickou krizi a dočasnou ztrátu práce. Na Vánoce 2008 již byla zpět v Bulharsku a myslela si, že se sem již nikdy nevrátí. Původní pracovní agentura se však v polovině roku 2009 ozvala, takže navázala tam, kde skončila. Zpět již ale necestovala s přítelem, ale přítelkyní Rosou. „Rosa je fajn kamarádka, Bulharka jako já. Ve všem si vyjdeme vstříc. Chlap nám nechybí. Jezdíme společně do Plzně, a tam se setkáváme s jinými Bulhary, kteří pracují i v jiných podnicích. Z našeho okolí z původního bydliště tady nikdo není. Chtěli jsme tady vytvořit malou komunitu Bulharů, kdy bychom společně tvořili a trávili společné volné chvíle. Dnešní mladí o tyto kulturní aktivity nemají zájem. Je to stejné jak u Bulharů, tak i u Čechů. Cítím se jako Bulharka a Bulharkou také zůstanu. Někteří si myslí, že jsme tady, abychom se vdali za Čecha. To už teď vlastně není ani potřeba“. Julia hovoří dobře česky a patří mezi skupinu, která je z početné bulharské skupiny ve výrobní společnosti nejdéle. Tam vlastně patří všichni ti, kteří se v průběhu roku 2009 vrátili zpět.

Mariana V. A. – 30 let, ukončené základní vzdělání. V Bulharsku žila ve městě Plovdiv, kde pracovala jako uklízečka v obchodě. Plat jí vystačil pouze na pokrytí základních životních potřeb. Do České republiky

přicestovala v roce 2011 s přítelem, který zde také pracuje. Bydlí spolu na ubytovně, kde mají pronajatou jednu místnost s kuchyňkou. Život je zde jednodušší, ale pouze z ekonomické stránky. Je přesvědčená, že ji Češi odmítají, respektive pokládají za nečistou cizinku. Pokud jsem se dotazoval, zda má s tímto faktem nějaké negativní zkušenosti, nedokázala toto přesně definovat. Pravděpodobně jde pouze o subjektivní pocit, který by měl každý jedinec v cizí zemi a cizím prostředí. Přátele mezi Bulhary má Rosu a Julii, přítel se přátelí téměř se všemi Bulhary z nejbližšího okolí. „Já bych se již vrátila, ale v Bulharsku nás nic nečeká. Máme tam sice rodiny a přátele, ale ti nás živit nemohou. Chtěla bych mít vlastní rodinu a děti, které by chodily do bulharské školy. Chtěla bych ale, aby se měly lépe nežli já. Vše ukáže čas, zatím to nijak neřeším.“ Mariana má trochu problémy s češtinou. Angličtinu také neovládá, takže jsem byl nucen využít pomoci překladatele, k čemuž velice ochotně napomohl Rosen S. U. Mariana je dle mého prvotního dojmu velice uzavřená, což přisuzuji jejím pocitem odcizení. V přítomnosti jiných známých Bulharů je odvážnější, nic méně stupeň integrace je opravdu teprve ve zrodu.

Anka V. N. – 47 let, v Bulharsku pouze v domácnosti. Pochází z nedaleké obce u Plovdivu zvané Markovo. Prošla rekvalifikací na švadlenu, ale v Bulharsku byla konkurence na práci veliká. Přicestovala společně se synem Stefanem v roce 2010. Její manžel Vasil a starší syn Georgi zde pracují již od roku 2007. Zajistili pro celou rodinu nejen práci, ale i ubytování. Pronajali si byt, ve kterém žijí jako rodina. Zcela zřejmý integrační pokrok v případě Anky přinesla výrazná integrace manžela a staršího syna, tedy znalost prostředí, vybudování zázemí, výraznější znalost češtiny, a tím pádem spojená komunikace s majoritní společností. Je zcela zřejmé, že respondentka, jakožto celá rodina Nikolova, je rozhodnuta zůstat v ČR natrvalo, to vyplývá i s rozhovorů ostatními členy rodiny. Bulharské tradice jsou v případě nejen Anky ale celé rodiny naprostou samozřejmostí, tedy ty tradice, které byly v Bulharsku

samozřejmostí. Z následujících rozhovorů zbývajících členů rodiny je to více než patrné.

Vasil G. N. – 52 let, vyučený zámečník. Do zaměstnání v Plovdivu dojížděl denně z vesnice Markovo, vzdálené od Plovdivu více než 30 km, to bylo velice nákladné a tyto náklady zasahovaly do rodinného rozpočtu. Manželka Anka Nikolova mimo krátkodobých pracovních poměrů téměř nepracovala. Vasil se nechal inspirovat kolegou z bývalého zaměstnání, který rovněž pracuje v České republice v Pardubicích. V roce 2007 kontaktoval pracovní agenturu, která zajistila práci nejen pro něj, ale i pro jeho staršího syna. Z rozhovoru jsem nedokázal zjistit, zda se od počátku snažil zajistit práci a ubytování pro zbytek své rodiny, ale vzhledem k současné situaci, tedy pronajatý byt a soužití celé rodiny pohromadě je to nanejvýš pravděpodobné. Rozhovor probíhal v Českém jazyce, který respondent velice dobře ovládá. Otázku etnické rozdílnosti nikterak nepocituje a naopak spíše pozitivně hodnotil vztahy s českými kolegy. Vzhledem k možnosti samostatného bydlení je viditelná velice vysoká úroveň integrace. Rodinné vazby v Bulharsku téměř nemá, mimo vzdálených příbuzných, proto finanční podporu do Bulharska neposílá. „Ekonomika Bulharska by mohla být určitě lepší, ale minulá i současná vládní politika pro zlepšení nedělá téměř nic. Jsme Bulhaři, ale žít z vody se nedá. Země je chudá a mají se dobře jen někteří. Nic dobrého na nás v Bulharsku nečeká. Vrátit se nechceme a vlastně bychom začínali opět od začátku. Tady máme byt, auto, a máme i jiné možnosti, které v Bulharsku neexistovaly.“ Z jeho výpovědi je citelná národní hrdost, nicméně degradace veškerých ideálů způsobená špatným ekonomickým postavením v Bulharsku je zároveň reflexí reakce na dané prostředí, vyhocení situace řešené odchodem a imigrací. Přítomnost a existence kompletní rodiny je řešením zcela maximálním, a v případě integrace hraje zcela významnou roli.

Georgij V. N. – 26 let, starší syn Anky a Vasila, vyučen jako kuchař. V Bulharsku téměř nepracoval, nebyla velká příležitost. S otcem odešli z Markova v roce 2007 a zajistili pro zbytek rodiny dobré zázemí. Je zde spokojený, ale v Bulharsku má pořád přátele, se kterými je pravidelně v kontaktu. Jednou by se chtěl osamostatnit a založit zde vlastní rodinu. Přítelkyně, se kterou se zde seznámil, zde také pracuje, ale prozatím bydlí na ubytovně. Zcela určitě plánují společnou budoucnost zde v Česku. Hodnotit míru integrace je zcela jednoduché. Je slyšitelný cizí akcent v češtině, ale jeho soukromé aktivity, trávení volného času a plánování budoucnosti je příkladné i pro některé české mladíky.

Stefan V. N. – 24 let, nejmladší z rodiny Nikolovů. Čeština není na takové úrovni jako u jeho bratra, což je zcela logické, neboť délka pobytu není tak dlouhá jako u jeho bratra či otce. Vyučen jako zámečnick, ale praxi nemá žádnou. Společně s bratrem mají již české přátele, s nimiž tráví volný čas. Přátele má samozřejmě i v Bulharsku, s nimiž je v kontaktu. Rozdíly mezi Českem a Bulharskem nevidí v zásadě žádné, vyjma ekonomiky. Češi jsou sice uzavřenější a nepřístupnější, ale i tento fakt jsem již překonal. „Nejdříve jsem si myslel, že Češi jsou uzavření proto, že jsou k nám nedůvěřiví a že nás pokládají za cizince. Situace se ale postupně změnila, jak jsme začali mluvit více česky. Máme rádi fotbal a jezdíme pravidelně sledovat zápasy do Plzně. Jsem velký fanoušek fotbalu, který je zde na velice dobré úrovni. Přátelství s ostatními fanoušky je skvělé a skutečně nás berou jako kamarády. I když jsem a stále budu Bulhar, jsem zde velice spokojený. Pocit sounáležitosti k majoritní skupině je v tomto ohledu zcela zřejmý a dokazuje míru integrace a adaptace na vysoké úrovni. V češtině má sice mezery, ale snažil se o zcela spontánní komunikaci. S ohledem na jeho bulharské kolegy, se kterými jsem hovořil a kteří jsou v ČR zhruba stejnou dobu, patří Stefan Nikolov v otázce integrace mezi nejúspěšnější.

Sergei N. V. – 30 let, vyučen jako automechanik. Pracoval v obci Brezovo jako opravář zemědělských strojů. Oženil se a společně s manželkou Silvií v roce 2010 odešli z Bulharska, kdy reagovali na kontakt, který viděli v bulharských novinách. Má veliké ambice uplatnit se zde v oboru, ale to je momentálně jak sám potvrdil velice těžké. Po pěti letech v naší zemi hovoří průměrnou češtinou, ale vzhledem k jeho pozitivnímu přístupu, kolegialitě a snaze se plně adaptovat existuje předpoklad, že zde zůstane a postupně se adaptuje. Jedním z dalších nejbližších, ale nejdůležitějších společných cílů je zajistit si vlastní byt. Bydlení na ubytovně plně neuspokojuje potřeby mladého páru, a jak sám Sergei podotkl: „Osamostatnit se je jedním z cílů, na který momentálně myslím. Bydlení na ubytovně nám nepřináší potřebné zázemí, a také chceme žít zcela jako normální rodina. Ubytovna je pouze na přespání. Z Bulharska jsem odešel, protože tam není práce, a my jsme uvažovali o dětech.“ Při pozorování během denního plnění úkolů jsem vyzoroval, jak bezproblémově Sergei komunikuje nejen s bulharskými ale především českými kolegy.

Silvia V. V. – 28 let, pracovala v Brezovu jako prodavačka v obchodě s potravinami. S manželem Sergeiem odešli do ČR v roce 2010. Agentura jim zajistila ubytování a práci a to bylo z počátku velice pozitivní. Momentálně se snaží osamostatnit se, najít si vlastní byt a pracovat samostatně, tedy bez řízení pracovní agentury. Tento aspekt není ovšem zcela jednoduchý, a jak jsem již zmínil, ani agentura nepropustí své zaměstnance bez splnění určitých dohod v rámci smlouvy o zprostředkování. „Práce v Česku je oproti Bulharsku lépe placená, a hlavně je jí dostatek. V Bulharsku jsem nikdy nevěděla, jestli druhý den práci budu mít, nebo mně propustí. Konkurence je veliká a lidí bez práce je u nás hodně, a cena pracovní síly proto nízká. Spousta Čechů si tento fakt vůbec neuvědomuje. České kolegyně často nechápou, proč jsme opustili naši zemi, nebo proč jsme kontaktovali pracovní agenturu. Je

těžké jednoduše přijet do cizí země bez znalosti řeči a hlásit se o práci, když zde není nikdo známý. Na druhou stranu máme dobré vztahy a jsem ráda, když nás přijdou přátelé navštívit. Připravím vždy nějaké bulharské jídlo a povídáme si o životě. Jsem zvyklá z Bulharska mít hodně přátel kolem sebe a nesoustředit se pouze na sebe.“ Češtinou hovoří Silvie stejně jako její manžel. Je ovšem znatelný pokrok, kterému prospívají přátelské vztahy s Čechy. Otázku bulharských tradic ovšem nijak výrazně nerozvíjela, pouze se soustředila na vztahy lidí kolem sebe. Ty také považuje za největší prim ve svém životě.

Rosita D. D. – 47 let, pochází z Plovdivu, kde pracovala jako kuchařka. Odešla v roce 2005. Na podzim roku 2008 se vrátila zpět do Bulharska, kde příležitostně pracovala. Její dcera tehdy ještě studovala, ale v roce 2010 přijely obě. S agenturou se dohodla na společném odjezdu s dcerou. Manžel zemřel a rodiče, kteří se dočasně starali o dceru, žijí s její sestrou. Česky hovoří Rosita velice dobře, ale samozřejmě odlišný akcent je znatelný, jako u všech Bulharů. Bydlí na ubytovně, což jí prozatím vyhovuje. Na otázku týkající se návratu do Bulharska odpověď nevěděla, nebo jí nechtěla sdílet. Tato otázka, jak jsem zjistil během rozhovorů, je poněkud osobní, a i někteří dotazovaní mají jisté obavy odpovědět zcela pravdu. S dcerou nepravidelně navštěvují Chrám sv. Trojice v Rokycanech, kde působí pravoslavná církevní obec. Setkává se zde s některými bulharskými kolegy a kolegyněmi ze zaměstnání. Bulharské svátky proto uctívají tímto způsobem, i když jak sama potvrdila, ty české jsou hodně podobné. Vánoce vždy tráví doma v Bulharsku, kdy odjedou a vrací se až v průběhu ledna. Dcera považuje pobyt zde v ČR za velice dobrou zkušenost, ale protože má již své přátele i mezi Čechy, myslí si, že o návratu není nutné uvažovat. Rosita o své minulosti nerada hovořila, spíše byla sdílná hovorům o Bulharsku a porovnání mezi Bulharskem a Českem. V zásadě považuje Čechy za velice chladný a

uzavřený národ, oproti Bulharům jsou Češi zahleděni moc na své blaho a soukromí. Dcera tento pocit nemá, ale to je již jiná generace.

Julia N. D. – 24 let, dcera Rosity, vystudovala střední gastronomickou školu. S matkou odešla, protože doma v Bulharsku bydlela u prarodičů, kde bydlí také teta s rodinou. Dům není moc velký a matka také chtěla, aby byly spolu. V Bulharsku pracovala v restauraci jako servírka, ale plat byl sotva polovina toho, co vydělá zde. Na ubytovně se jí moc nelíbí, ale prozatím není jiná možnost. Kamarády z řad českých kolegyně a kolegů má a také občas zajdou do města se bavit. Na otázku, zda zvažuje respondentka zůstat zde v Čechách, měla pouze neutrální odpověď. K porovnání v přístupu k náboženství bylo, jak jsem předpokládal, zcela jednoduché zjistit rozdílnost v přístupu, což je generační problém. Matka Julie samozřejmě považuje za zcela samozřejmé tradice dodržovat, naopak Julie to dělá pravděpodobně jen proto, že to chce matka a že to tak bylo i v Bulharsku. Tento fakt se projevoval i u valné většiny ostatních respondentů, stejně starých Bulharů či Bulharek. Je tedy nutné zdůraznit, že generační aspekt na poli náboženství a tradic hraje velice výraznou roli. Generační aspekt je ještě umocněn cizím prostředím, jinými možnostmi a také vlivem majoritní společnosti.

3.3 Analýza získaných dat polostrukturovaných rozhovorů

Výsledky analýzy polostrukturovaných rozhovorů jsem sestavil do několika částí. Četnostní tabulka ukazuje rozčlenění dle pohlaví i věk jednotlivých respondentů. Z těchto údajů jsem poté zohlednil průměrný věk respondentů – mužů a průměrný věk žen (*tab. 1*). Průměrný věk dotazovaných respondentů–mužů činí 34,5 roku a žen 38,2 roku. Tento poměr není v zásadě žádnou výraznou diferencí, je pouze možným

vodítkem pro stanovení průměrného věku imigrantů, ten činí absolutní průměr 36 let.

Tab.1 Celostní tabulka s počtem respondentů , průměrným věkem a pohlavím.

Resp.	Muži	Ženy
1	27	26
2	35	57
3	60	26
4	23	49
5	24	48
6	44	30
7	52	47
8	26	28
9	24	47
10	30	24
Prům.věk	34,5	38,2
Min.věk	23	24
Max.věk	60	57

Na základě získaných dat docházím k následujícím zjištěním:

Minimální dosažený věk je v podstatě téměř stejný, tedy u mužů 23 let a u žen 24 let. Tento údaj je plným odrazem prvotního zhodnocení ekonomické situace respondentů žijících v Bulharsku a dnes v ČR, neboť osoby mladší 23 let jsem v podstatě nenalezl. Respondenti ve věku 23–24 let po zhodnocení vlastní situace a ekonomické situace v Bulharsku volili odchod za zlepšením situace, seberealizace, popřípadě jako přestupní stanici za další migrací dále na západ Evropy.

Maximální dosažený věk respondentů byl u mužů 60 let a u žen 57 let. Z rozhovorů je ovšem patrné, jak dlouho žijí respondenti na našem území, což se zcela pozitivně projevilo na znalostech češtiny a dále na míře integrace. Z rozhovorů mohu posoudit míru integrace u osob mladších 30 let a délce pobytu do 5 let, kdy znalost češtiny v porovnání se stejnou délkou pobytu na našem území ale dosaženého věku více než 40 let je samozřejmě rozdílná. Z rozhovorů jsem usoudil, že mladší generace má daleko uvolněnější přístup k majoritní skupině nebo jednotlivcům, a to vyžaduje častější komunikaci v českém jazyce. Tento aspekt staví tuto věkovou skupinu do určité výhody a to nejen v otázce integrace, neboť dalším zcela důležitým aspektem integrace je otevřená komunikace s majoritní skupinou. V našem případě respondenti mladší generace, především do 30 let věku nemají výraznější problémy s navázáním komunikace a případného pozdějšího přátelského svazku. Největší výhodou tvoří případy, kdy již podobná skupina existuje, tedy skupina Čechů a Bulharů, která přijme dalšího člena, ať již z rodinných nebo jiných důvodů. Existující komunikace není takřka ničím narušena, pouze pro nově příchozího znamená obrovské zjednodušení situace a eliminace počátečního komunikačního bloku.

Dosažené základní vzdělání respondentů polostrukturovaných rozhovorů je u jednoho respondenta a u tří respondentek. Zakončené vzdělání minimálně výučním listem nebo maturitní zkouškou dosáhlo osm mužů a šest žen. Vysokoškolské vzdělání mají pouze dva respondenti, tedy manželé Valerij a Anastasia (*viz graf 2*). Viditelné rozdíly mezi schopnostmi a dosaženým vzděláním jsou minimální, nicméně přispívají k prvotní adaptaci a tím rychlejší integraci do české společnosti. V rámci analýzy dosaženého vzdělání respondentů je dle mého názoru tato otázka základním aspektem pro zajištění kvalitnějšího a kvalifikovanějšího zaměstnání v Bulharsku, přičemž můžeme porovnat absolutní převahu právě respondentů se základním vzděláním nebo vyučením v oboru.

V případě gastronomického oboru nebo kadeřnice není toto dosažené vzdělání ve výrobním podniku žádnou výhodou. Naprostou výhodou jsou

technické obory, jako je automechanik či v případě dosažení vysokoškolského titulu strojního oboru nejnvýraznější, ale vždy záleží na oboru, ve kterém pracuje. Pokud by tedy vyučený pekař pracoval v pekárně, má zcela dobré předpoklady zvládnout technologii a proces, naopak ve výrobním podniku se strojním zpracováním je zapracování složitější, a je ve velké míře dlouhodobé.

Naopak délka pobytu, dosažené vzdělání a věk mne inspirovala k otázkám integrace. Je zcela samozřejmé, že tyto aspekty mají největší vliv na postupnou integraci. Délka pobytu na našem území je důležitá v otázce znalosti českého jazyka a komunikace, přičemž dosažený věk hraje roli v otázce navazování kontaktů s majoritní společností. Dosažené vzdělání ovlivňuje samotnou orientaci v cizím prostředí a schopnost se dále vzdělávat. To je také velice důležitý aspekt pro možnost úplného osamostatnění, což tvoří další nejdůležitější krok, a to je odchod od pracovní agentury. Znamená to nejen schopnost komunikace, ale také zajištění si důležitých sociálních potřeb, samostatné bydlení, nebo třeba i dopravu do zaměstnání (*viz graf 3*).

„ Po několika letech bydlení na ubytovně bydlíme s Rosenem v pronajatém bytě. Koupila jsem si tady i auto, přihlášené na českých značkách. Jezdíme společně, kam chceme nebo potřebujeme“. (Vanya K. T. – 26. let, Bulharsko).

Otázka týkající se náboženství a dodržování bulharských tradic byla dle mého názoru zodpovězena dle reality. Mladší generace tyto aktivity výrazně přehlíží, pouze bulharské svátky jsou jistým zpestřením téměř stereotypního života. Naopak generace starší bere otázku náboženství, tradic a svátků poměrně zodpovědně a v případě společného soužití s dětmi jsou děti k těmto tradicím vedeny. Generační a prostorový aspekt zde hraje nejnvýraznější roli a dle výpovědí starší generace nejdůležitější. Mladší městská generace tyto otázky nikterak neřeší, stejně jako stará generace Čechů. Rozdíl jsem analyzoval v případě sezónní

migrace. Při přicestování manželek a poté fungování rodiny v téměř shodném modelu jako v Bulharsku, začne rodina dodržovat určité tradice a zvyklosti, téměř jako doma. Pokud pomineme tradiční bulharskou kuchyni, která v případě osamocených mužů zcela mizí, po příjezdu žen se situace razantně změní.

Trvalé setrvání v naší republice a další práce zde je důležitá otázka, neboť někteří respondenti nejsou zcela rozhodnutí o trvalém setrvání v ČR. Pouze několik z nich, zejména starších osob 40 let má jasno, nebo popřípadě dokáží o tomto uvažovat. Bulhaři, kteří zde již mají vlastní ubytování, sociální zázemí, manželky a děti, jsou samozřejmě pevně rozhodnutí, neboť uvědomění si momentálního sociálního postavení a porovnání s tím, které by měli po návratu, je naprosto stěžejní. Respondenti, kteří nepovažují Česko za cílovou stanici, ale plánují přesun dále na západ Evropy nebo Britské ostrovy, sami okomentovali své plány při průběhu polostrukturovaných rozhovorů, kdy tento plán mohou uskutečnit pouze za pomoci přátel, kteří již v Anglii pracují, a to je opět spolehnout se na někoho jiného. Další neznámou je dnešní situace v Anglii, tedy její odchod z EU a imigrační otázka.

4. Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo nastínit nedávnou historii imigrace Bulharů na naše území, především z doby konce II. světové války a po r. 1989. Údaje o tomto pohybu imigrantů jsem čerpal z dostupné literatury především Vladimira Penčeva a Romyany Georgiev. Vyhodnocením nezúčastněného pozorování a polostrukturovaných rozhovorů vymezit míru integrace do naší společnosti, založenou především na míře a znalostech českého jazyka, jakožto i vztahy s majoritní českou společností. Nastínit způsob rekrutace, popřípadě vymezit roli příbuzenských vztahů vztahujících se k systému rekrutace či budoucnosti života v ČR. Neopomenutelným aspektem také vymezit míru integrace v závislosti na délce pobytu, věku a dosaženém vzdělání.

Otázka imigrace po druhé světové válce úzce souvisí se zřízením obou států, k čemuž výrazně přispěl vliv Sovětského svazu, jakožto činitele a státu ovládajícího většinu států východního bloku, a to jak ekonomicky tak politicky. Jak jsem popsal v kapitole 1, historie imigrace, ani snaha o pozvednutí kvalifikace pracovníků v hutním průmyslu nepozvedla kvalifikaci pracovníků, a tím ekonomiku Bulharska na takovou úroveň, aby mohla konkurovat vývoji okolních států nebo jiných států východního bloku. Rozdělením poválečné imigrace na tři období jsem chtěl prokázat určité rozdíly ve způsobech konkrétních imigračních vln. To se projevilo jako zásadní, byť vždy byl primární důvod ekonomická destabilizace Bulharska. Tento fakt vždy byl a je jasným důvodem, proč bulharští imigranti přicházeli a přicházejí na naše území. „Má-li být pracovní migrace vůbec možná, musí být migranti alespoň částečně začleněni do kulturní logiky kapitalismu“.²⁶⁾

26) ERIKSEN, T. H: *Kulturní a sociální antropologie*, 2008, vyd.1, Portál, str. 361, ISBN 978-80-7367-465-6.

Současná situace pracovní síly, především po vstupu některých států do EU a vstupu zahraničních investorů na naše území znamenal poptávku po pracovní síle. Sílící nárůst výroby, především výrobních podniků v automobilovém průmyslu znamená sílící poptávku po pracovní síle. Záměrně nepoužívám označení české podniky, protože se vždy nejedná pouze o české podniky ale i o podniky se zahraničním kapitálem.²⁷⁾

Tento moderní způsob zaměstnávání je založen na systému rekrutace, tedy systému najímání pracovníků, systému ubytování a dalšího vývoje postupné integrace. Na základě analýzy odpovědí polostrukturovaných rozhovorů, existují rozdíly ve způsobu, jak se na naše území tito imigranti dostali. V zásadě nejjednodušší způsob jsou příbuzenské vazby osob, které v naší republice již žijí a pracují. Tento systém je jednoduchý, pokud má nově příchozí zajištěny prvotní základní sociální potřeby. Další moderní systém je systém pracovních agentur, které využívají všechny dostupné možnosti, ať již výše jmenovanou možnost příbuzenských svazků, nebo prakticky využívají mediální reklamu a pracovní úřady v Bulharsku.

Polostrukturované rozhovory mi umožnily jednodušší ale za to přesnější pohled na důvody odchodu, současný způsob života a názor na současný stav, jakožto názor na naší společnost. Většina respondentů se shodla, že jsme národem uzavřenějším, a do sebe zahleděnějším. Bulhaři povětšinou žijí přítomností ale na svoji minulost a národní identitu jsou patřičně hrdi.

27) Podniky se zahraničním kapitálem jsou především ze západní Evropy. Důvodem, proč je těmito firmami personální otázka řešena ve spolupráci s pracovními agenturami je především nedostatek pracovní síly na našem území či v dané lokalitě.

Odlišné názory se rozporují u rozdílných generací, především generace starší, která také výraznějším způsobem hrdě prokazuje bulharskou národní identitu a ctí národní tradice, což u mladší generace není tolik zřetelné. Můj názor je, že to není problém pouze generační, ale také životního stylu. Mladší generace nežije ve svém prostředí a v prostředí se starší generací, především rodiči či prarodiči. To je jeden z důvodů, kdy generaci mladší nejsou ony kulturní prvky předávány. Právě mladší generace žijící odlišným stylem života má také jiné životní hodnoty, a pokud žije v cizím prostředí je více přizpůsobivá životu majoritní společnosti.

Otázka znalosti českého jazyka, především číst jednoduchý text byl jedním z vodítek pro stanovení míry integrace. Zcela se potvrdila moje hypotéza, že dosažený věk a délka pobytu na našem území hraje největší roli v integraci jednotlivce. Tato míra integrace je dále úměrná dosaženému vzdělání, snadnější komunikaci s majoritní společností a tím postupné integrování do společnosti. Míra integrace opět otevírá další možnosti v seberealizaci, tedy zajištění si vlastního bytu a dalších sociálních výhod. Z respondentů jich takto žije několik a mohu pouze potvrdit výraznou komunikační a integrační výši, které dosáhli již zmiňovanými způsoby.

Bakalářskou práci jsem založil na rozboru historie imigrace, ale především na komunikaci s respondenty. Bez osobního kontaktu nejen s respondenty, ale s výrazně větší etnickou skupinou a spolupráce s informátorem by tato práce nebyla jednoduše proveditelná. Bulhaři vnímají českou společnost jako společnost uzavřenou a zahleděnou příliš do sebe. Svoji integraci vnímají velice intenzivně a vnímají velice pozitivní i negativní komunikaci s majoritní skupinou. Je nutné, abychom si uvědomili, v jakých situacích se samotní imigranti nalézají, jakým kulturním a sociálním rozdílům jsou vystaveni a jak působí na psychiku

jednotlivců případné odmítání, a to z jakýchkoliv důvodů. Jako společnost bychom měli být připraveni na multikulturalismus, neboť Evropa a zvláště Česká republika se stala v tomto ohledu přístupnější startem Evropské unie, což tento model soužití jen podporuje. „Multikulturalismus jako myšlenkový a politický proud je založen na představě, že v jednom státě mohou žít ve vzájemné kooperaci jednotlivci či skupiny rozdílného původu, kultury, jazyků, hodnot a náboženského vyznání“.²⁸⁾ Bulhaři jsou komunikativní a otevřený národ zachovávající si svoji kulturní identitu. Kulturní a společenská diference mezi Čechy a Bulhary existuje, je vnímána oběma etniky, ale z mého pohledu je potřeba větší tolerance a především podpory státu nebo Evropské Unie.

28) BAHENSKÝ, František: *Etnicita v historické perspektivě*, 2010, Etnologický ústav Akademie věd české republiky Praha, str. 50, ISBN 978-80-87112-44-1, [ON-LINE].

5. Seznam použité literatury a zdrojů

1. BAHENSKÝ, František. (2010) *Etnicita v historické perspektivě*, Etnologický ústav Akademie věd České republiky, Praha, ISBN 978-80-87112-44-1, [ON-LINE].

http://eu.avcr.cz/miranda2/export/sites/avcr/data.avcr.cz/humansci/eu/Pracoviste/Oddeleni_historicke_etnologie/Etnicita_v_historicke_perspektive.pdf

2. DRBOHLAV, Dušan (2011) *Migrace a migranti v Česku*, SLON, ISBN 978-80-7419-039-1.

3. ERIKSEN, Tomas Hylland. (2008) *Kulturní a sociální antropologie*, vyd. 1-Praha, Portál, ISBN 978-80-7367-465-6.

4. GEORGIEVA, Rumyana. (2011) *Bulhaři v Čechách, (Kulturní charakteristiky, imigrační proces a společenská integrace v současné době)*, Fakulta humanitních studií UK v Praze, ISBN 978-80-87398-16-6.

5. GIDDENS, Anthony. (2001) *Sociologie*, Argo, ISBN 80-7203-124-4.

6. PENČEV, Vladimír. (2012) *Po serpentínách sebepoznání a poznání toho druhého, (Češi a Slováci v Bulharsku, Bulhaři v České republice)*, Fakulta humanitních studií UK v Praze, ISBN 978-80-87398-26-5.

7. RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, Robert TRBOLA: *Sociální Integrace přistěhovalců v České republice* (2009), nakl. SLON, ISBN 978-80-7419-023-0.

Elektronické zdroje:

8. *Využití služeb agenturního zaměstnávání*. Dostupné na:

<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/vyuziti-sluzeb-agenturniho-zamestnavani-pro-zamestnavatele-ppbi-61980.html#Podstata>
[cit. 18. 3. 2017].

9. *Německé firmy si pochvalují zaměstnance z řad uprchlíků. Práci má ale jen minimum z nich.* Dostupné na:

[http://archiv.ihned.cz/c1-65669050-nemecke-firmy-si-pochvaluji-zamestnance-z-rad-uprchliku-praci-ale-ma-jen-minimum-z-nich,](http://archiv.ihned.cz/c1-65669050-nemecke-firmy-si-pochvaluji-zamestnance-z-rad-uprchliku-praci-ale-ma-jen-minimum-z-nich)

[cit. 24.3.2017].

10. *Cizinci s povoleným pobytem.* Dostupné na:

<http://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx>

[cit. 20.2.2015].

11. *Zaměstnávání nízko kvalifikovaných cizinců na regionálních trzích práce.* Dostupné na:

[http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/zamestnavani-nizko-kvalifikovanych-cizincu-na-regionalnich-trzich-prace,](http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/zamestnavani-nizko-kvalifikovanych-cizincu-na-regionalnich-trzich-prace) [cit. 5.1.2017]

12. *Cizinci s povoleným pobytem,* Dostupné na:

[http://www.mvcr.cz/clanek/cizincispovolenympobytem.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d,](http://www.mvcr.cz/clanek/cizincispovolenympobytem.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d) [cit. 1. 3. 2015]

13. *Továrny staví ubytovny. Věří, že důstojné bydlení zlepší výkon v práci.*

Dostupné na:

[http://plzen.idnes.cz/ubytovna-ubytovny-tovarna-prace-zamestnanost-fl5/plzenzpravy.aspx?c=A170213_151027_plzenzpravy_pp,](http://plzen.idnes.cz/ubytovna-ubytovny-tovarna-prace-zamestnanost-fl5/plzenzpravy.aspx?c=A170213_151027_plzenzpravy_pp)

[cit. 13. 2. 2017].

14. *Brno jako přestupní stanice. Řada cizinců v Česku zůstat nechce.*

Dostupné na:

[http://brno.idnes.cz/cizinci-miri-z-brna-dal-na-zapad-dm3-/brno-zpravy.aspx?c=A150527_144709_brno-zpravy_mav,](http://brno.idnes.cz/cizinci-miri-z-brna-dal-na-zapad-dm3-/brno-zpravy.aspx?c=A150527_144709_brno-zpravy_mav) [cit. 18.2.2017].

Resumé

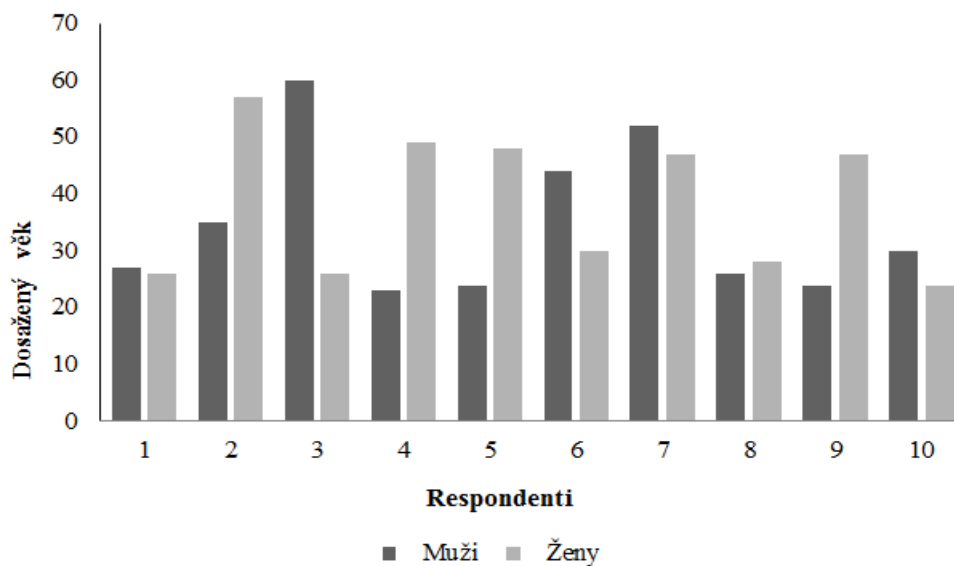
The migration of foreigners to the Czech Republic has been a long-time discussed question. The Bulgarian minority must be taken seriously. It is not important whether the reason for the Bulgarians to emigrate is economical or political, because the result is that this fact is both directly and indirectly influencing our lives and the life in our country. The poor lifestyle is the primary reason for Bulgarians to leave their country and to try to emigrate. The past regime was inclined positively towards these immigrants and had helped with the improvement of their living conditions. Although the current global policy simplifies the movement of people due to its legal system, the European Union does not deal consistently with the control of immigration and integration. Since the 90s of the 20th century we have been speaking of so called economical migration, because the hopeless economical situation and a very low standard of living in Bulgaria has dropped to the lowest point. The description of some Bulgarian people about this situation is sometimes shocking, because some people from certain regions could have not found a stable work for years. The biggest group of unemployed people is between the age of 20 and 30. For these people it is easier to leave their country and to find a new life rather than for the old generation. The middle-age generation with a low standard of living does not have big problems with the immigration as well and in many cases they also help to emigrate for their whole families. Especially within the Czech legislation, the question of controlled immigration is entirely necessary and it is not possible to neglect the increasing social animosity. The negative tendencies of the majority in our society towards uncontrolled immigration is the logical outcome in this situation and therefore it must be solved on a social, cultural, political and economical level.

The solution of employing Bulgarian immigrants has been in the last 10 years quite common and modern way, how to compensate the missing labour force in various sectors of industry, construction industries or agriculture. Is it likely that this solution will be having an increasing tendency, just because a production industry and above all the automotive industry is simply requesting this. Manufacturing operations are fully standardized and simplified, and companies reach for bilingual production documentation. It is required not only by the need to understand what is necessary to produce and the way of producing it, but also by the norms and regulations. Employment agencies and job centres are a close part of this, because the representatives of such agencies provide, in most cases, an elementary language support within the trainings.

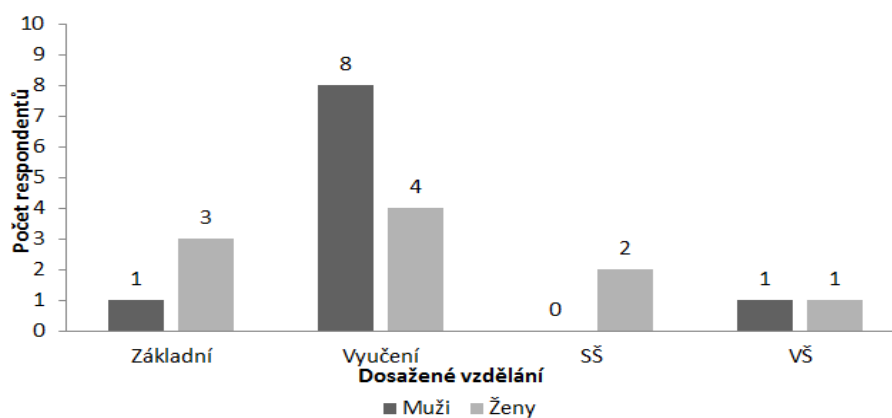
Within this research I have come not only to some useful information, which have been important for the analysis of my research, but also to my understanding of certain attitudes of the Bulgarians in the context of integration into our society. The beginnings of working in the automotive industry are mostly difficult for everyone, since the standardization of operations and following the internal norms are for most of them fully unknown. All these aspects have to be respected and they must understand them. The degree of integration is also directly proportional to the further communication with the major society and thus it makes them easier to integrate into society. The degree of integration again opens next possibilities in their self-realization, which is ensured by finding their own living and other social benefits that are prospering in their gradual acculturation. There are some respondents who have lived in such way, and I can only confirm the noticeably high level of communication and integration that has been achieved in the already mentioned ways. This is absolutely crucial for the further development of integration and acculturation into our society.

7. Přílohy

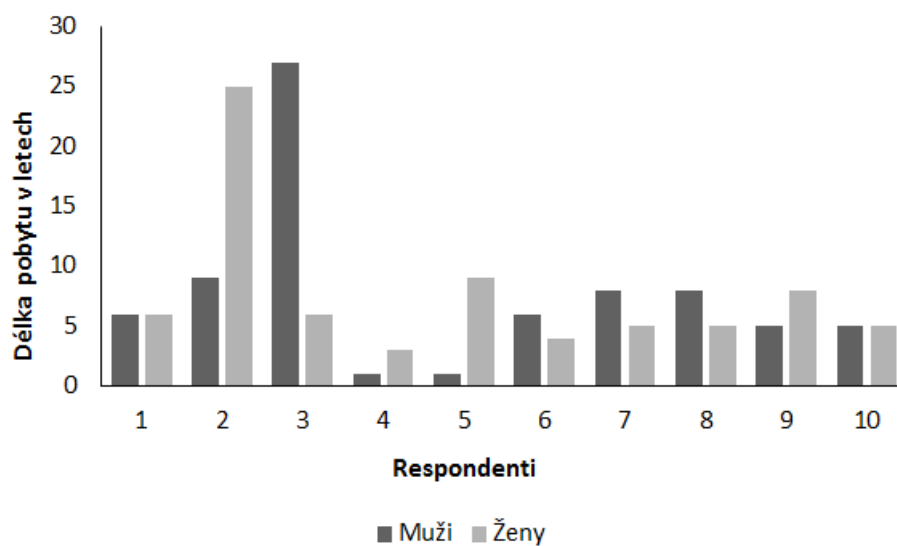
Graf 1. Grafické znázornění dosaženého věku respondentů.

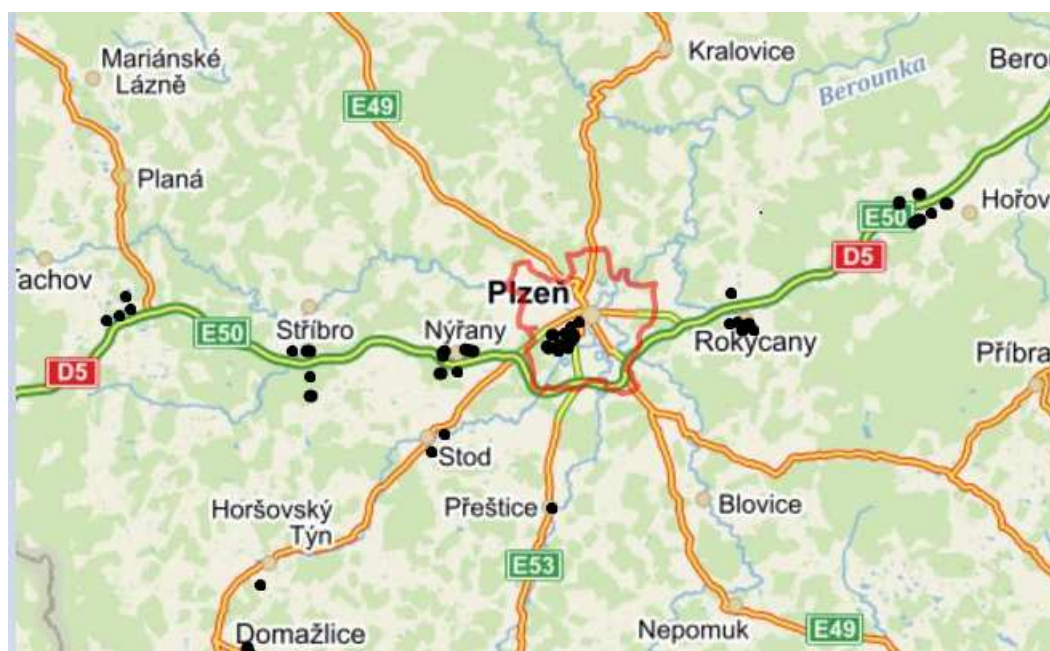
Graf 2. Grafické znázornění dosaženého vzdělání respondentů.

Graf 3. Délka pobytu respondentů v ČR.

Obrázek 4. Rozšíření Automotiv společností na plzeňsku.

Obrázek 5. Nově vybudovaná ubytovna v Boru u Tachova.

Foto: <http://www.bbs.eu/sluzby/penzion-bbs-ubytovani/>

Obrázek 6. Přestavěná budova bývalého vojenského areálu v Rokycanech. Dnes ubytovna.

Foto autor: 2017

